

[UZLAŞMA KÜLTÜRÜ NEDİR | NE DEĞİLDİR?]

## GİRİŞ

Bugün veya herhangi bir gün rastgele bir gazetenin sayfasını açtığımızda ya da televizyon kanallarını izlediğimizde mutlaka karşımıza uzlaşma kavramı veya uzlaşma kültürüne ilişkin bir haber veya tartışma çıkacaktır. Bu konuda karşımıza çıkan haber ve tartışmalar mutlaka iki yönlüdür. Bir yönüyle, toplumsal ve siyasal boyutuyla, hemen her konuda, tüm kişi ve kurumlarıyla içinde bulunduğumuz kavga ve çatışma ortamını ortaya seren negatif boyutu karşımıza çıkmaktadır. Diğer yönüyleyse, kavga ve çatışma ortamına son vermek gerektiğine ilişkin arzu ve beklentilerin egemen olduğu uzlaşma fotoğrafı tüm gerçekliği ile kendini göstermektedir. Bir yönüyle olumlu, diğer yönüyle ise olumsuzluk arz eden bu gerçeklik göstermektedir ki, uzlaşma kavramı ya da daha kristalize bir tanımla uzlaşma kültürü daima güncel bir konu olagelmıştır.

Ülkemizde cereyan eden tüm gelişmelere, sorunlara ve güncel olarak yaşanan olaylara baktığımızda, parlamento ve siyasi partilerimizle, iç ve dış sorunlarımızla, siyasal ve toplumsal bakış açımızla, bir bütün olarak uzlaşma kültüründen epey uzak olduğumuz gerçeği göze çarpmaktadır. Bu durum gelişmekte olan bir ülke olmanın hem gerçeği hem de bir bakıma ülkemize özgü olarak bazı handikapları barındırması yönünden büyük bir eksikliktir. Üstelik bu eksiklik bugünün sorunu olmayıp kökleri çok daha derinlerde, geçmişte yer almaktadır. Kurumlarımız, siyasi figürlerimiz, insanlarımız bir birleriyle çatışmalı, halkın yarından çoğu birbiriyle davalı, kavgalı olup, yargıya da kimse güvenememektedir. Demokrasinin manivelası olan hukuk devleti kavramı ise tamamen unutulmuş durumdadır.

Oysa tek tek baktığımızda, sorun dediğimiz şeylerin hemen hemen hepsi çok basit olaylar teşkil etmektedirler. Bunları normalin altında zekâ düzeyine sahip iki insan bile oturup konuşabilse, konuşmasını bilse, yani uzlaşma kültüründen birazcık nasiplenmiş olsa, rahatlıkla çözebilecek sorunlar arz etmektedirler. Uzlaşma kültürüne sahip olabilesek, sorun diye bir şey kalmaz ama maalesef bu mümkün olamamaktadır.

Sorunun çok derinlerinde; ekonomik, sosyal ve siyasal sebepleri vardır. Daha baştan bu temelde sağlam adımlar atılmadığından bina çürük inşa edilmiş ve sorunlar koca bir yığın olarak karşımızda biriktiğinden, binayı tekrardan inşa etmek çok da kolay olamamaktadır. Geçmişten bugüne biriken bu çarpık kültür yapımız, insanımızın ve kurumlarımızın maalesef gerçek karakteri haline gelmiştir. Bu çarpık kültür yapımız, toplumsal ve siyasal bakımdan yaşanan sıkıntıların çözümünde oldukça büyük bir engel oluşturmaktadır. Çünkü kültür denilen şeyin bir toplumda yer edinmesi yüzyılları almaktadır. Yüzyıllara yayılarak yer edinen bu kültürel yapıyı yenisiyle değiştirmek ise hiç de kolay olmuyor bu yüzden. Ancak buna rağmen pes etmeyip kültürel, siyasal ve yapısal adımlar atma konusunda ısrarlı ve azimli olmak hayati öneme sahiptir.

Sorunun çok yönlü boyutları ve çok kapsamlı yanları söz konusu olduğunu belirtmiştik. Konunun, sosyolojik, ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlarını çeşitli başlıklar etrafında irdelemeye değer tarafları vardır. Bu nedenle çalışmamızı üç bölümde ele aldık. Yazımız, hukuksal değerlendirmelerden çok, ağırlıklı olarak güncel içeriğiyle ele alınmıştır.

**Birinci bölümde;** kavramsal ve tanımsal kimi değerlendirmelerde bulunduk. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından, uzlaşma kavramı ile ona yakın ve benzer kavramların tanımlamalarını yaparak, bu kavramların birbirleriyle olan yakınlığı ve uzaklığı üzerinde durmaya çalıştık. **İkinci bölümde;** konunun tarihsel gerçekliklerden hareketle kültürel, toplumsal ve siyasal etkileşimler üzerinde kimi değerlendirmeler yaptık. Tarihsel değerlendirmelerin yanı sıra uzlaşma kültürünün toplumsal, siyasal ve güncel gerçekliği de bu bölümde ele alınmıştır. **Üçüncü bölümde;** uzlaşma kültürünün önemi üzerinde durarak, uzlaşma kültürünün ne olup ne olmadığını irdelemekte yarar gördük. Dolayısıyla bu bölüm aynı zamanda uzlaşma kültürünün ne olup olmadığına ilişkin bir fikir verecektir. Ve böylece çalışmamızı üç bölümde ele aldıktan sonra sonuç kısmıyla da toparlamaya çalıştık.

Çalışmamız boyunca her bölümün girişinde ve temel başlıkların altında o bölüm ve konu hakkında kısa özet verilmiştir. Konunun tartışılması ve derinlemesine tahliller temel başlıklar altında diğer ara başlıklarda yapılmıştır. Elbette ki, çalışmayı tek başlık üzerinde de ele alabilirdik ancak, ele aldığımız kavramın önemi ve konunun, toplumsal, siyasal, kültürel ve tarihsel boyutlarının varlığı bizi kapsamlı bir çalışmaya sevk etmiştir. Bütün bu değerlendirmelerden çıkardığımız resim çalışmamızın özünü bize verdiğini düşünüyoruz.

## BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm kavramsal tartışmaların yapıldığı bölümdür. Hem kavramlar üzerinde durulmuş hem de kavramlardan hareketle kimi tanımlamalar yapılmıştır. İki temel başlıktan oluşan bu bölüm birinci temel başlıkta (I) kavram ve tanımlar değerlendirilmiş, ikinci temel başlıkta (II) ise uzlaşma kültürü ve ona yakın ve zıt kavramlar karşılaştırılmıştır.

### I. KAVRAMSAL VE TANIMSAL DEĞERLENDİRMELER

Konumuzun daha kapsamlı ve doyurucu bir nitelikte anlaşılabilmesi için kavramsal tartışmalara girmek zorunluluk arz etmektedir. Kavramsal değerlendirmenin ışığında oluşan sonuca istinaden de konunun özünü oluşturan kimi tanımları ele almak gerekmektedir. Bu nedenle çalışmamıza kavramsal ve tanımsal kimi değerlendirmelerle başlamakta yarar gördük. Örneğin, uzlaşma, konsensüs, diyalog, sosyal diyalog gibi kavramlar üzerinde durduğumuz tanımlamalardır.

#### A. KAVRAM

Burada ele alınacak kavram elbette konumuz itibarıyla uzlaşma ve uzlaşma kültürüdür. Ancak, konumuzla ilgili olması hasebiyle konsensüs, diyalog ve sosyal diyalog kavramları da irdelenmesi gerekmektedir. Buradan hareketle söz ettiğimiz bu kavramlar genel hatlarıyla irdelenecektir. Aslında bütün bu kavramlar birbirine yakın özellik arz etmektedirler. Ancak aralarında nüans farklılıklar da söz konusudur. Bu nedenle uzlaşma kavramını tek başına alınmasının bir yararı yoktur. Çünkü kültürel değerlerin içiçeliği söz konusu bu kavramları koşullandırmaktadır.

Önemli olan bu kavramın kültür seviyesine erişmiş olmasıdır. Bu da ancak köklü bir sistemle mümkün olabilmektedir. Böyle bir sistemin sosyal boyutunu irdelemek gerekirse, **diyalog kavramı** sosyal diyalogun özünü; **konsensüs veya uzlaşma** ise temel zeminini oluşturmaktadır. Bu nedenle, uzlaşmanın kültürel bir seviyeye ulaşabilmesi için bunun sosyal bir gerçekliğe evrilmesi gerekmektedir. Bu ise sosyal diyalog ve uzlaşma kanallarının işlek olmasıyla mümkündür. Bütün bu gerçeklerin ışığında uzlaşma, konsensüs, diyalog ve sosyal diyalog kavramlarının tanımlarına bakmakta yarar vardır.

## B. TANIMLAR

Belirttiğimiz gibi, yukarıda tartıştığımız kavramların tanımlamalarını yapmak çalışmamızda açıklayacağımız görüşlerin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu görüşümüz nedeniyle sözünü ettiğimiz kavramların tek tek tanımını konunun etraflıca irdelenmesi için zaruri görülmüştür.

### 1. Uzlaşma

Teknik anlamıyla, uzlaşma, bağımsız ve objektif üçüncü bir kişinin, uyuşmazlığın taraflarına, olayın özelliklerine göre şekillenecek çeşitli çözüm önerileri sunup; onların bu çözüm önerilerini müzakere etmesini ve sunulan çözüm önerilerinden birisinde anlaşmalarını hedefleyen bir **alternatif uyuşmazlık çözüm** yöntemidir. Uzlaştırıcı, sürecin işleyişinde ve sonucun elde edilmesinde arabulucuya benzer bir rol oynamaktadır. Uzlaştırmacının asli işlevi, tarafların menfaatlerinin korunmasını sağlayan ve hedefleyen çözüm seçenekleri üretip sunmaktır<sup>1</sup>.

Ancak bizim istediğimiz ve üzerinde duracağımız tanım bu değildir. Bizim istediğimiz manada uzlaşma teknik tanımdan öte, uzlaşmanın toplumsal ve kültürel boyutuyla tanımlanmasıdır. Konumuz itibarıyla bize gerekli olan bu boyuttur. Buradan hareketle ulaşmaya çalıştığımız tanım sosyal ve kültürel içerik taşımalıdır. Bu nedenle, **uzlaşma** hem bireysel hem de grupsal bir özellik taşıdığını ifade etmek gerekir. Yani iki yönlü bir kavram olarak ele alınması gerekmektedir. Bireysel boyutu, uzlaşma mantalitesinin ve anlayışının grup içerisinde anlaşılmasını benimseyen bireylerin oluşturduğu kültürü ifade eder. Dolayısıyla, bireyciliği, tekçiliği, otoriterliği, hükümdarlığı ve saire benzer tüm grup ötesi kavramları dışlar.

Bireyleri bu uzlaşma ortamında özgürleştirip serbestleştirir. Uzlaşma, bu anlamıyla grup toplantılarını ve toplantıların ardından gelen karar alma süreçlerinde kolaylaştırıcı bir yöntemdir. Grubun tamamının karar alma sürecine aktif katılımını olanaklı kılmak için çeşitli yöntemler içerir. Bu katılım sürecine yardımcı olur. Ancak, insan gerçeği uzlaşma mantalitesi kültürel seviyeye ulaştırmayan toplumlarda bu mümkün değildir. Kültürel boyutun bireylere yansımaları şöyle olmaktadır: Uzlaşma anlayışına sahip bir mantalitede, karşılıklı dinlemek, kabul etmek ve belki de anlamak yoluyla farklılıkların olumlu biçimde değiştirilmesi imkânını

<sup>1</sup> <http://tr.wikipedia.org/wiki/Uzla%C5%9Fma> , Erişim Tarihi:12.07.14, Saat:20:58.

ifade etmeyi benimserler. Bu anlamda karar alma sürecinde işbirliği ve herkesi dikkate alma iradesiyle uzlaşma, çoğunluk sisteminden farklıdır.

Uzlaşma yöntemini uygulamanın temel ön koşulu, grubun benzer siyasi anlayışa ya da aynı hedef gibi ortak bir zemine sahip olması, ancak mutlaka tek bir siyasi anlayışı benimsenmiş olmamasıdır.

Uzlaşma, eşit erk düzleminde bulunanlar arasında mümkündür. Yani insanlar birbirlerini eşit ve hür görmektedirler. Ancak maalesef belirtmek gerekir ki, yönetsel açıdan, demokratik yöntemlerin çoğunluk sisteminde, azınlık olanlar hep hesap dışı bırakılmaktadır. Bu durumda çoğunluklara azınlıklardan daha fazla yetki tanınmasıyla bizi uzlaşmadan uzaklaştırmakta ve yapısal bir sorunla baş başa bırakarak çoğunluk şiddetine sürüklemektedir. Çoğunluk sisteminde bireysel kanıların oluşması imkânsızlaşır ve herkes için en uygun olan çözümler üzerinde düşünülmez ve çoğunluğun dediği olur. Buna son süreçte mahalle baskısı denilmektedir ama bunun gerçek adı çoğunluk baskısıdır.

Demokratik yönetim sisteminin bu handikabını ortadan kaldırmak gerekir. Bunun çözüm yolu uzlaşma ve diyalog sistemidir. Sistemin merkezinde bir erk olmalı ama bu erkin etrafında, çoğunluk dışında kalan diğer kesimleri ifade eden, yardımcı erkler oluşturulmalıdır. Örneğin temsili meclis sistemlerinin uygulandığı yönetim sisteminde, çoğunluğun sesi olan genel meclisin yanında, azınlık ( anlatılmak istenen anlamıyla **çeşitlilik**) meclisi olarak ifade edebileceğimiz artık bir meclis ya da diyalog meclisi bu sisteme dahil edilebilir. Böylece belli bir denge sistemi oluşturulabilir. Bu açıdan diyalog, uzlaşma ve konsensüs prosedürü tahakkümsüz ve şiddetten arınmış bir toplum için vazgeçilmez bir sistem olarak inşa edilmelidir.

## 2. Konsensüs

Uzlaşmanın diğer manası da konsensüstür. Aslında biraz da yabancı kökenli bir terimdir konsensüs. Kanımca uzlaşmanın yabancı kökenli tanımından başka farklı bir şey ifade etmez. Biz yine de konsensüs üzerinde kimi değerlendirmelerde bulunacağız. Ancak tercih itibarıyla, uzlaşma terimi ve kavramı daha yerinde bir kavram olarak tercih sebebimiz olacaktır. Bu değerlendirmemize rağmen nüans olarak konsensüsün kapsadığı şey belki biraz daha farklılık arz edebilir. Çünkü uzlaşma aynı zamanda teknik bir tanım da olmaktadır. Konsensüs ise uzlaşma kavramından farklı olarak sadece ve sadece kendi tanımsal özünü içeriğinde barındırır. Başka teknik tanımlamaları içermez.

Bu sebeple, **konsensüse varmak** ortak ve özgür irade temelinde, bütün muhatapların kabul edebileceği kararları içerir. Azınlıkların fikir ve düşüncelerine önem verilir, yok saymaz. Konsensüs, bir sorunun diğerleri tarafından anlaşılmama hissine kapılmadan ya da başka rahatsızlıklardan endişelenmeden herkesin kabul edebileceği, tahakkümsüz ve şiddetten arınmış çözümü hedefleyen bir yöntem olarak idare veya yönetim birimlerince kullanılır<sup>2</sup>. Konsensüs bir diyalog sürecini içerir ve diyalog sürecinin sonunda hemfikir olunması

<sup>2</sup> <http://www.gastebursa.com/yazarlar/osman-uyal/36934/sosyal-diyalog-ve-uzlasma-kulturu.htm> , Erişim Tarihi: 18.07.14.Saat:13:13.

amaçlanır. Bu süreç çerçevesinde bu amaç gerçekleşmese bile uzlaşma kültürü zedelenmez, üzerinde konuşulan konu sürece bırakılır. Sürece müdahale edilir ama zorbalık yapılmaz.

Konsensüs farklı kültür ve düşüncelerin canlanıp yeşermesini sağlar, önünü açar. Aynı zamanda farklı görüşlerin sosyal diyalog ve konsensüs sürecinde, egemen düşünce olarak benimsenmese bile, varlıklarını sürdürmesine izin verilir, diğer sosyal çözüm süreçlerinden faydalanılır.

İdeal konseptte, konsensüse giden yolda tüm muhataplar diğerlerinin bireyselliklerini, anlayışlarındaki farklılıkları ve olası çözüm önerilerini önemserler. Ortamda karşılıklı saygı, hoşgörü ve güvenin geliştirilmesine önem verilir. Konsensüs prosedüründe tüm endişeler, itirazlar, rasyonel veya duygusal argümanlar; içerikle ilgili sorunların duygusal endişelere göre öncelik taşımalarına rağmen itiraz hiyerarşisi yoktur<sup>3</sup>. Herkes, her düşünce özgürdür, hürdür, biri diğerinden üstün değildir. Fikirler kendi aralarında özgürce yarışır, doğru olan toplumsal ortamda kendisine kanal açar. Böylece üstün olan düşünce belirlenir. Bu manada konsensüs toplumsal ruh boyutunu kendi içinde olumlu olarak barındırır. Yani ortak bir ruh ve kültür evresidir.

### 3. Diyalog

Çok eski tarihlerden buyana, insanoğlu hep birbirleriyle iletişim içerisinde olmuştur. Daima sorunlarını diyalog ve uzlaşma kavramları sayesinde çözebilmeyi arzulamıştır. Biraz da yaşam bu gerçekliği dayatmıştır. Bu manada diyalog hem bir yaşam gerçeği hem de yaşamın aktığı nehir olmuştur. İletişim olmadan, konuşma olmadan yaşam süregelmeye mümkün bile olamazdı. İnsanları diğer canlılardan da ayıran ise daima bu yanı olmuştur. Buradan hareketle, en özlü haliyle, **diyalog**, “iki ya da daha çok kişinin karşılıklı konuşmalarıdır. Kelimenin etimolojik kökeni Yunancadır. Sözcüğün Yunanca aslı, Türkçeye düşünceyi takip etmek olarak çevrilebilecek bir anlama gelmektedir. Bir diyalogdan söz edebilmek için asgari şu unsurların varlıkları gereklidir: Bir alıcı ve vericinin varlığı, İletilmek istenen bir mesajın varlığı gereklidir. İletişimde bulunan kişiler görsel ya da işitsel işaretler yoluyla diyalog kurabilirler. Diyalogda ulaştırılmak istenen mesaj belli kodlar (dil, jargon vs.) aracılığıyla iletilir. Mesajın belli bir amacı vardır”<sup>4</sup>. İsmi üstünde, insanların birbirleriyle olan iletişim kanallarının açık olması anlamına gelir. Keza, insanların kendi aralarındaki mesafeyi, iletişimi bulanıklaştıracak, görüş mesafesini kapatacak perdelerin yırtılıp atılmasını gerektirir. Tabiri caizse diyalog insanlar, kurumlar ve guruplar arası bir kablo niteliğindedir.

### 4. Sosyal Diyalog

Yukarıda diyalog için ifade ettiğimiz bireysel iletişim boyutuyla diyalog, toplumsal boyutunda ise kendini sosyal diyalog olarak konumlandırmaktadır. Bu konumlandırma kanımca kültürel seviye bazında kendini örgütleyip ortaya koymaktadır. Sosyal diyalog bu

<sup>3</sup> Osman Uysal, Sosyal Diyalog Ve Uzlaşma Kültürü, Bkz: [www.gastebursa.com](http://www.gastebursa.com), Erişim Tarihi: 18.07.14.Saat:13:13.

<sup>4</sup> <http://tr.wikipedia.org/wiki/Diyalog> , Erişim Tarihi:12.01.13, saat:21:05.

anlamıyla en genel tanımı; “*demokratik siyasal rejimi benimsemiş ülkelerde, sosyal taraf olarak nitelendirilen işçi, işveren toplumsal örgütlerin, toplumda yer alan diğer organize çıkar grupları ile birlikte, temel ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesi ve uygulanmasına katılmaları süreci*”<sup>5</sup> olarak ifade edilmektedir.

Bu sistemde, katılım süreci, toplumun tüm kesimlerinin ekonomik, siyasal ve mesleki zeminde örgütlenmesi demektir. Bunun önündeki tüm engellerin silinip atılması ve kültürel olarak örgütlenmekten korkulmaması gerekmektedir. Örgütlenme kültürü, diyalog ve uzlaşma kültürünü geliştiren bir maniveladır. Bu boyutuyla, sosyal diyalog kavramı, kısaca, “*sosyal tarafların, gönüllülük ilkesi ile bir araya geldikleri demokratik bir tartışma ve karar alma süreci*” olarak tanımlanmaktadır. Yani sosyal diyalog, örgütlenmiş toplum ve buradan hareketle de örgütlenmiş diyalog anlamına da gelmektedir. Sosyal diyalogun özellikle gelişmiş ülkelerde öne çıkan anlamı ise bir taraftan emek ve sermaye gibi temel toplumsal tarafların kendi aralarında ve hükümetle geliştirdikleri danışma, bilgi alışverişi ve karar verme süreçlerinin bütününe kapsayan kurumsallaşmış ilişkiler bütünü olarak yerini bulur. Bu kurumsallaşmanın geçmişi ve kökleri çok eskilere, toplumsal grupların örgütsel organizasyonu neticesinde oluşan karşılıklı dayanışma ve mücadele pratiklerine dayanmaktadır.

Bu kurumsallaşma, toplumsal ilişkiler aracılığıyla farklı çıkarlar arasında belirli bir uzlaşma sağlamaya yönelik ve özünde karşılıklı bilgi alışverişine dayalı geniş kapsamlı görüşme zemininde tutun da pazarlık yönetimine kadar uzayan çok boyutlu süreçleri de içermektedir. Bu nedenle, sosyal diyalog tanımlanırken; gerçekte siyasal ve ekonomik sisteme ilişkin özelliklerden demokrasi ve yönetim anlayışına, taraflar arasında kurumsallaşmış veya kurumsallaşmamış ilişkilerden ve bu ilişkilerden sonuç almak için gereken temel bir uzlaşmaya kadar uzanan çok boyutlu bir kavramdan söz edebiliriz. Dolayısıyla sosyal diyalog kavramı; emek ve sermaye arasında veya bunlarla hükümet arasında kurumsallaşmış ilişkileri, politikaların uyumlaştırılması, müzakereci demokrasi ve sosyal örgütlenme ve sosyal dinamizm gibi birçok kavramı ayrıca da içerir. Ele alınan konular ekonomik ve sosyal politikalar arasında bir uyumlaştırma aracı olarak değerlendirilmektedir. Ancak, diyalogun varlık kazanabilmesi ve işlev görmesi için de devlete, demokrasiye, ekonomiye ve tarafların kurumsallaşmasına ilişkin birçok özelliğin veya koşulun varlığı söz konusudur<sup>6</sup>.

Bu yanıyla da siyasal ilişkilere ihtiyaç duyar. Siyasallaşmamış, örgütlenmemiş diyalog ve uzlaşma kültürü bir anlam ifade etmez. Bu nedenle, diyalog ve uzlaşma kültürünün kendisini toplumsal zeminde örgütlenmesi, toplumsal grupların birbirleriyle didişmesi manasına gelmez. Tam tersine, diyalog ve uzlaşma sisteminin siyasal ve toplusal boyutuyla örgütleniş, bir atomun elementleri gibi bir etkileşime girerek bu yapıyı canlı tutup bir arada tutmayı sağlamaktadır.

Özetlemek gerekirse, uzlaşma kültürü toplum seviyesinde kendini ortaya koyuş şekli sosyal diyalogdur ve bunun daha kristalize ifade şekli ise örgütlenmiş toplumun kurumları

<sup>5</sup> [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org) , Erişim Tarihi:13.07.14, saat:21:54.

<sup>6</sup> Bkz: [www.gastebursa.com](http://www.gastebursa.com) , Osman Uysal,a.gm. Erişim Tarihi: 18.07.14.Saat:13:13.

vasıtasıyla oluşturduğu diyalog ve örgütlenmiş diyalog kanallarıdır. Bu yansımalarından en önemlisi, yönetim alanındadır. Nihayetinde, uzlaşma ve diyalog kavramları endüstriyel ve siyasal nitelikli ilişki türleridirler. Sosyal diyalog kavramı etrafında oluşturulan kültürle başarılı bir endüstriyel ilişkiler sisteminin, toplumun her alanına etkisi olmaktadır. Toplum ve devlet arasındaki ilişki, sosyal diyalogun başlattığı etki toplumsal refahı ve ortak yaşama bilincini geliştirici bir unsur olarak yerini bulmaktadır. Bu yüzden; sosyal diyalog problemlerin çözümü, toplumsal ve siyasal sorunların çözümü noktasında önemli işlevlere sahiptir. Devleti oluşturan kurumların ihtiyaçlarında ki öncelik, toplumunun ihtiyaçları ile doğru orantıda olmalıdır. Bunların arasında bir öncelik sırası olmamalıdır. Eğer öncelik sırası aranacaksa kanımca toplumsal problemlerin çözümüne odaklanan sosyal diyalog ve ardından siyasal diyalog kurumlarına öncelik verilmesi daha anlamlı olacaktır. Aksi takdirde yapılan yatırım ve harcamalar, verilen emekler toplumun ihtiyaçları ile örtüşmez. Örtüşmediği gibi mevcut ya da oluşabilecek yeni sorunlarının derinleşmesine neden olur. Bu ise sıkça sözü edilen modern demokratik toplum hedefine ya da bu temeldeki demokratik sistem inşasına bir faydası olmaz.

**Son olarak yinelemek lüzumluysa şunu demek gerekir:** Devletleri oluşturan toplumların öyle veya böyle çeşitli beklentileri olabilir. Ve bu beklentiler çift yönlü de olabilir. Dolayısıyla, bu beklentilerin cevaplanması için toplumların ortak noktası olacağına göre bu ortak nokta birleştirici olmak zorundadır. Birleştirici olan meselelerde ise, *örgütlenmiş uzlaşma* veya *sosyal ve siyasal diyalog* temel bir kültür olmalıdır. Aksi halde ayrışma anlayışı üzerinde uzlaşmayı beklemek toplumları çatışma ve bölmeden öteye götüremez.

## II. UZLAŞMA KÜLTÜRÜ VE DİĞER YAKIN VE ZIT KAVRAMLAR

Bu başlığımızda uzlaşma kavramına giriş niteliğinde değerlendirmeler yer almaktadır. Buna paralel olarak uzlaşma kavramına ve bu kavramın doğurduğu kültüre yakın ve zıt kavramlar kendi başlıkları bazında tartışılmıştır. Çoğunluk, çoğulculuk ve çatışma kültürü tartıştığımız diğer konuları teşkil etmektedir.

### A. UZLAŞMA KÜLTÜRÜ

Uzlaşma kültürünün toplumsal ve siyasal kültürle doğrudan ilgisi vardır. Uzlaşma kültürü bir kavram haline getiren, onu ete ve kemiğe büründüren siyasal ve toplumsal kültürdür. Bu itibarla, bu kültürün derinliği olan birçok boyutu ve yönü vardır.

Örneğin, uzlaşma kültürünü canlandıran ve ona yön veren ana akımlardan biri olan siyasal kültür, bu anlamıyla ana bir akım ya da daha yerinde ve doğru bir tabirle temel bir boyut oluşturmaktadır. Dolayısıyla, siyasal kültür; **bilme, algılama, inanma boyutu; duygusal boyut ve değerlendirme boyutu** olmak üzere üç boyutta ele alınmaktadır<sup>7</sup>.

<sup>7</sup> Bkz. Esat Çam, *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınları, İstanbul, 1987, s. 308.

Birey içinde yaşadığı toplumun siyasal kurumları hakkında asgari bir bilgiye sahiptir. Bu kurumlarda siyasal rolleri oynayanların kim olduklarını, siyasal partilerin içeriklerini ve tutumlarını bilmektedir. Bireyin ülkesindeki siyasal yapı hakkında bilgi sahibi olması, siyasal kültürün **bilme, algılama ve inanma boyutunu** oluşturmaktadır. Birey, bilme, tanıma aşamasının ötesinde etrafındaki siyasal yapıyı, olayları ve kişileri duygusal planda algılamaktadır. Herhangi bir olay karşısında heyecan, hoşnutluk ya da korku duyabilmektedir. Birey bir politikacıdan nefret edebildiği gibi aynı zamanda onu sevip bağlanabilmektedir. Bireyin siyasal yapıya ve siyasal aktörlere karşı gösterdiği bu algılama siyasal kültürün **duygusal boyutunu** oluşturmaktadır. Siyasal kültürün **değerlendirme boyutunu** ise bireyin siyasal olgular hakkında, daha önceden de sahip olduğu değerlere atıfta bulunarak bir yargıya varması oluşturmaktadır. Siyaset bilimciler üç ayrı siyasal kültür türü bulunduğunu belirtmektedirler: Bireylerin ilgisinin asla ulusal seviyeye ulaşmadığı **mahalli kültür**, bireylerin siyasal sisteme karşı pasif bir tutum içinde oldukları **tabiiyet kültürü** ve bireylerin siyasal sistemi etkileyebileceklerine dair inanç ve sisteme ait bilgilerle donanmış oldukları **katılımcı kültür**<sup>8</sup>.

Siyasal kültürün yanı sıra uzlaşma kültürünü besleyen diğer bir ana kol ise toplumsal boyut ve gerçeklerdir. Toplumu toplum yapan ve ona özünü veren, dolayısıyla da geçmişten bugüne taşınan örf ve adetler, gelenek ve görenekler, aidiyet, ulusal kimlik, din ve benzeri birçok özellik uzlaşma kültürünün şekillenmesinde ve toplumsal yapımız ve siyasal sistemimizde yer edinmesinde etkileyici fonksiyon görmektedir.

Bunun yanı sıra bu başlıkta ve yukarıda açıklamaya çalıştığımız bütün bu kavramların ve tanımlamaların tek başına bir anlamı yoktur. Bu kavramsal açıklamalarımız konunun tanımsal manasını bize açıklayabilir ancak buradan bir yere varmak gerekmektedir. Çalışmamızın özünü oluşturan boyut, konunun teknik ve terimsel manasından ve bunun tanımlanmasında çok, kültürel boyutunun değerlendirilmesi olmalıdır. **Bu kültürel boyut ise, içinde hukuk bilinci ve demokrasi kültürü kök salmış, çeşitliliğe anlam ve değer veren “çoğulcu” manada bir “uzlaşma kültürü” olmalıdır. Çünkü bu manada kültürel boyuta evrilmeyen veyahut o seviyede değerlendirilmeyen hiç bir uzlaşma türü tek başına bir anlam ifade edemez. Tek başına bir anlam ifade etmediği gibi kalıcılığı da olamaz.**

Bu nedenle, uzlaşma terimini bahsettiğimiz uzlaşma kültürüyle birlikte değerlendirmek gerekir. Yukarıda değerlendirmeye tabi tutulan kavramlar dikkat edilirse soyut kavramlardır. İşin özü ise kültürel seviyedir. Uzlaşma kültürü olmayanın uzlaşma anlayışı da olamaz. Bu kültür ise, ancak toplumsal ve siyasal ilişkilerle beslenen ve tarihten süzülüp gelen bir kültür çeşidi olabilir. Bu kültür, tarihsel olarak geçmişten geldiği gibi, toplumsal ve siyasal olarak iki zeminde ve iki kanaldan birlikte doyurulan ve daima geliştirilmesi lazım gelen bir anlayışın ürünü olarak yaşıatılabilir.

Bu anlayışı benimsemeyen ya da devam ettiremeyen toplumların ne uzlaşma kültürü olur, ne de demokrasi anlayışı gelişebilir. Bütün bu nedenlerden ötürü uzlaşma kültürü önem

<sup>8</sup> Melda Cinman Şimşek, “İletişim, Halkla İlişkiler Ve Siyasal Kültür”, *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı:11, 1996, Ankara, s. 742

arz etmektedir. Buradan hareketle konumuzu, kavramsal ve terimsel tanımlamaların dışında, çeşitli boyutlarıyla ve belli başlı başlıklar etrafında irdelemeye çalışacağız.

## B. ÇOĞUNLUK VE ÇOĞULCULUK KAVRAMLARI İLE İLİŞKİSİ

Ülkemiz gibi, nispeten genç sayılan demokrasilerin en büyük eksikliği, uzlaşma kültürünün yeterince gelişmemiş ve çocukluk yaşında olmasıdır. Ben yaparsam olur anlayışı veya oy elde etme uğruna her şeyi mubah görme ya da çeşitli toplumsal çoğunlukları her şey sayan zihniyet, demokrasilerdeki kaçınılmaz duraklama ve aksamaları beraberinde getirmektedir.

Bilindiği gibi demokrasilerde güçler ayrılığı ilkesi vardır. **Güçler ayrılığı** demek de işlerin uzlaşarak, hoşgörü ve işbirliği içinde yapılması anlamındadır. Aynı şekilde, egemenliğin çeşitli farklı fonksiyonel kurumlar arasında paylaşılması anlamındadır uzlaşma. Bu itibarla, uzlaşma bazen işleri yavaşlatabilir. Bu açıdan bakılırsa, demokrasiyi sona erdirmemek şartıyla, bazen de, duraklama ve aksamalar da demokratik özellik arz edebilir. Çünkü aceleyle elde edilen kararlar anlamındaki “hızlandırılmış demokrasi” bazen hak mahrumiyetlerine veya kimi toplumsal zararlara neden olabilmektedir. Bu nedenle, yönetsel bazda çoğunluk ile azınlık arasındaki dengeye dikkat etmek gerekir. Dolayısıyla çoğunluk her şey değildir, azınlıkların da bazen bir şey olduğunu bilmek gerekmektedir.

Buradan hareketle, çoğunluk, çoğulculuk kavramlarını uzlaşma kültürü açısından irdelemek konunun farklı açında anlaşılmasını sağlayacağını düşünüyoruz. Genel itibarıyla bu kavramları konumuzla ilgisi olan yanlarıyla irdelemek ve tartışmak çalışmamız açısından önemli bir argüman oluşturacaktır.

Tanımlama yapmak gerekirse; “*çoğunluk sistemi, çok partili sistemlere göre bir seçim bölgesinde en çok oy alan partinin seçimi kazanması*”<sup>9</sup>, çoğunluk ise “*sayı üstünlüğü, ekseriyet, azınlık karşıtı*”<sup>10</sup> olarak tanımlanmaktadır. Diğer önemli bir kavram ise çoğulcu kavramıdır. Bu daha çok “çoğulcu demokrasi” kavramıyla özdeşleştirilmektedir. Buna göre; **çoğulcu demokrasi** ya da diğer bir kavramla ifade edersek **nispi demokrasi**, “*çoğunluğun mutlak hâkimiyetini reddeden, azınlıktakilerin siyasal ve kültürel haklarının kabul edilmesi gerektiğini ve azınlığın da bir gün çoğunluk olabilme hakkının verilmesini savunan demokrasi anlayışı*”<sup>11</sup> olarak tanımlanmaktadır.

Uzlaşma kültürünün vücut bulmasında ya da gerçekleşmesinde, oldukça çarpık bir şekilde, kimi zaman seçim sistemlerinde elde edilen çoğunluk ya da toplumsal katmanların sayısal ve istatistiksel çoğunluğuna göre bir neticeye varıldığı gözlenmektedir. Örneğin, “**ülkenin yüzde doksan dokuzu müslümandır**” yargısı doğru bir yargı değildir ve bizi yanıltıcı sürüklemektedir. Dolayısıyla da farklı inanç ve katmanları dışlayan bir yaklaşımdır. Benzer şekilde bir zamanlar söylendiği gibi “**hepimiz Türk milletindeniz**”

<sup>9</sup> <http://www.nedirmedemek.com/çoğunluk-sistemi-nedir-çoğunluk-sistemi-ne-demek>. Erişim Tarihi:18.07.14.

<sup>10</sup> Bkz: a.g.s., Erişim Tarihi:18.07.14, Saat:14:40.

<sup>11</sup> [http://tr.wikipedia.org/wiki/çoğulcu\\_demokrasi](http://tr.wikipedia.org/wiki/çoğulcu_demokrasi). Erişim Tarihi:18.07.14, Saat: 15:30.

söylemi de aynı şekilde yanlış bir yaklaşımdır. Keza seçimlerde elde edilen çoğunluğun uzlaşma olduğuna dair bakış açıları da söz konusu olabilmektedir.

Bütün bu yaklaşımlar sayısal ve çoğunluksal değerlendirmelere göre yapılmaktadır. Bu tür yaklaşımlar uzlaşma kültüründen yakından uzaktan bir ilgisi olmadığı gibi uzlaşma kültürünü de beslememektedir. İşte bu ve benzeri nedenlerle bu kavramlar etrafında, tamamen yanlış bir şekilde, uzlaşma sağlanmaya çalışıldığını görebilmekteyiz. Bu tür çabalar tamamen zorlama çabalar olup toplumsal karşılığı da yoktur. Dile getirdiğimiz ve yukarıda ifade edilen kimi yanlış söylem ve anlayışlar uzlaştıran değil ayrıştıran söylem ve anlayışlardır.

Belirtildiği üzere, çoğunluğun yönetimi denilen demokrasi, çoğunluğun her istediğini yapması anlamına gelmemektedir. Demokrasi sisteminde yapılanlar, uzlaşarak, işbirliğiyle ve hoşgörü içinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Üstelik, çoğunluk olamayanların da yaşam hakları ve çoğunluk sağlama umutları sürdürülmelidir. Dolayısıyla sivil toplum örgütlerinin çalışmaları ve anayasal haklar korunmalıdır. Bu anlamda; *“demokrasinin gelişim sürecinde, çoğunluğun devlet yönetimindeki kararlarının mutlak olması, azınlık haklarını kısıtlayabileceği kaygısı çoğulcu demokrasiyi ortaya çıkarmıştır. Azınlıkta veya muhalefette olanların korunması, düşüncelerin serbestçe hiçbir baskıyla karşılaşmadan söylenebilmesi çoğulcu demokrasi için şarttır. Çoğulcu teoride otoritenin dağıtılması devletin aceleyle ve düşünmeden hareket etmesini engeller, aynı zamanda önemli güç merkezlerinin uyuşmaması durumunda da herhangi bir adımın atılmasını önler”*<sup>12</sup>.

İşte bu ve benzeri nedenlerden ötürü çoğunluk kavramı çoğulculuk kavramıyla yumuşatılmaya çalışılmıştır. Buna göre, çoğulculuk kavramı, çoğunluk kavramını yumuşatan, onu esneten ve sayısal sonuçların her şey olmadığını ifade eden bir kavramdır. Ama buna rağmen çoğulculuk kavramı eşittir uzlaşma değildir. Aynı şeyi ifade etmemektedir. Belki çoğunluk kavramına göre daha kapsayıcı bir kavramdır ama tam olarak uzlaşma manasına gelmemektedir. Ancak, uzlaşma kültürüne temelden katkı sunan ve onu besleyen bir kavram olarak hem anayasal bakımın hukuksal ve hem de siyaset bilimi bakımından siyasal bir kavramdır.

### C. ÇATIŞMA KÜLTÜRÜ İLE UZLAŞMA KÜLTÜRÜ ARASINDAKİ MESAFE

Toplum ve siyaset bilimciler bilgi ve teknolojinin egemen olduğu modern çağımızda uzlaşma kültürünün egemen olacağını belirtmektedirler. Uzlaşma kültürünün çağımızda giderek yerleşmesi, nihayetinde demokratikleşme süreciyle de doğrudan ilgilidir. Çünkü demokrasinin özünde farklılık ve çeşitlilikle vardır. Bunun ortaya çıkardığı uzlaşma ve diyalog vardır. Bu manada, *“her sosyal ilişki sistemi yeni bir kültür yaratır. Bireyler ve gruplar arası ilişkiler, ihtiyaçları gidermede, sorunları çözmede belirli ilkeleri, yöntemleri ve araçları zorunlu kılar, onları kullanırlar. Toplumlarda, kültür ve uygarlıklardaki farklılık işte bu ilke ve yöntem farklılıklarından kaynaklanıyor. Bu, aynı zamanda bir zihniyet, bakış açısı ve yaşam tarzı olarak ortaya çıkar. Çeşitli teknik, ekonomik ve sosyal nedenlere bağlı olarak*

<sup>12</sup> Bkz: a.g.s., [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org) , E T:18.07.14, Saat: 15:30.

*değişen, zenginleşen insan ilişkileri kültürel yapıyı da değiştirir, evrimleştirir*”<sup>13</sup>. Teknoloji ve bilginin ortaklaşa doğuracağı kültürün bunda en büyük paya sahip olabileceğini belirtmek gerekir. Teknoloji ve bilgi bilimsel karakterlidirler, kültür ise sosyolojik özellik arz etmektedir. Çağımızda teknolojinin etkilediği ve bilginin ise yönlendirdiği kültür toplumsal ihtiyaçlara göre şekillenmektedir. Bu şekillenme ister istemez içinde bulunduğumuz çağımızın özelliklerine göre vücut bulmaktadır.

Bütün bir tarihe baktığımızda her dönem kendi çağın özelliklerini, karakterini kendi içinde barındırmıştır. Maddi ve sosyal alt yapı, bahsettiğimiz bu gerçekliğe göre yön almıştır. Dönemsel olarak bakıldığında ve özellikle yakın çağlara baktığımızda, 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk yarısında, hatta 1980'lere kadar devam eden dönemde, dünyada sosyal ilişkilerde genel olarak **çatışma kültürü** hâkim olmuştur<sup>14</sup>. Zaten daha önceki çağlarda egemen olan daha ziyade savaş kültürü olduğu için çok daha gerilere gitmeye gerek yok sanırız.

Bu sebeple biz daha çok yakın çağlara bakmayı daha doğru gördük. Bu itibarla, *“özellikle 19. yüzyılda Sanayi Devrimi sonrasında başta Avrupa'da olmak üzere ekonomik, sosyal ve sınıfsal çelişkiler, dolayısıyla ideolojik kamplaşmalar, çatışmalar yoğun olarak yaşanmıştır. O dönemde çatışma kültürünü yaratan, besleyen maddi-somut bir altyapı vardı. Yani sosyo-ekonomik şartlar, maddi kültür böyle bir manevi kültür yaratıyordu. Zıtlıkların yoğunluğu, 'uç'lar arasındaki mesafe kitlelerde öfke yaratıyordu. Bu gergin ortamda, kimsenin aklına uzlaşma yolu ile çözüm gelmiyordu ve şartlar buna elverişli değildi. (...) Çatışma türü sosyal ilişkilerin egemen olduğu kültürde 'ya ben ya o', 'ya biz ya onlar', 'tek yol'culuk zihniyetleri esastır. Dolayısıyla sorunlar konuşup tartışmayla değil, çatışarak, vuruşarak çözülmek istenir. Bu bakımdan çatışma kültürü cepheleşmeyi, restleşmeyi, sonuçta da şiddeti içerir. Karşılıklı tasfiyeyi gündeme getirir, olumlu birikimleri, gelenekleri yok eder, kurumlaşmayı engeller*”<sup>15</sup>.

Burada çatışma kültürünün yarattığı erozyonu ortaya koymak için bir tartışma yürütmüyoruz. Tartıştığımız şey daha çok dönemsel olarak ortaya çıkan toplumsal ve siyasal gerçeklerin yine aynı şekilde siyasal ve toplumsal kültürümüzü ne kadar çok etkilediğine ilişkin bir tartışmadır. Geçmişte uygulanan çatışma kültürü, o günkü şartlarda bir ihtiyaç olabilir ama kesinlikle modern bir kültür veya olumlu manada bir değer olamaz.

Çatışma kültüründen uzlaşma kültürüne evrilen dönemi daha iyi algılayabilmek için dönüp iletişim çağına bakmak gerekir. *“Genel olarak 1950'lerden sonra dünyadaki 'İletişim Devrimi'nin yoğunlaşması, bilgi ve düşünce akışının, etkileşimin hızla artması, teknik, ekonomik, siyasal ve düşünsel alanlarda globalleşmenin gündeme gelmesi, özellikle 1990 sonrasında ideolojik bloklaşmaların hızını kesmiş, dünyayı siyasi ve ideolojik kamplara bölen duvarları yıkmıştır. İdeolojik bloklaşma geride kalmıştır*”<sup>16</sup>. Bundan sebep iletişim kavramı kanımca uzlaşmanın atar damarıdır ya da belki biraz klişe bir tabir olacak ama önemini

<sup>13</sup> <http://www.radikal.com.tr/2000/10/14/yorum/01cat.shtml> , Çatımadan Uzlaşmaya,Yard. Doç. Dr.Aydın Yaka, E. T.:18.07.14, Saat:16:01.

<sup>14</sup> Bkz: a.g.m. Yard. Doç. Dr. Aydın Yaka.

<sup>15</sup> Bkz: a.g.m. Yard. Doç. Dr. Aydın Yaka.

<sup>16</sup> Bkz: a.g.m. Yard. Doç. Dr. Aydın Yaka.

vurgulamak manasında ifade etmek gerekirse, damarlarda atan kandır. Bu anlamada iletişim diyalog kavramına yakınlık arz etmektedir. İsmi üstünde iletişim, insanların birbirleriyle diyalog kurmalarını sağlamaktır. Yani uzlaşmanın damarlarındaki kan bence iletişim olmaktadır. Dolayısıyla konumuz açısından iletişim devrimi bu anlamda çok önemli bir yerde duraktadır.

Yukarıda özerinde durduğumuz iletişim devrimi çağı gerek ülkemizde ve gerekse de globalleşen dünyada yepyeni bir devir açmıştır. *“Bu yeni dönemde her alanda 'bir arada yaşama', 'koalisyon' kavramları öne çıkmış, sosyal sınıflar, siyasi parti ve gruplar arasında bir yumuşama, işbirliği başlamıştır. Artık sorunlar çatışma ile değil, diyalogla, uzlaşmayla çözülmektedir. İşte bu, bireyler, gruplar arasında her türlü sorunun diyalog, tartışma ve sonuçta uzlaşma ile çözülmesini esas alan yeni sosyal ilişki düzenine 'uzlaşma kültürü' denmektedir. Bunun altyapısı da, yukarıda kısaca belirtildiği gibi, hazırlanmıştır. (...) Teknik ve maddi gelişmelerin yanında, belki biraz da, çatışma kültürünün yol açtığı acılardan çıkarılan dersler, dünyada uzlaşma kültürünün doğmasına sebep olmuş olabilir”*<sup>17</sup>.

Bütün bu gerçekler ülkemiz ve toplumsal gerçekliğimiz açısından da geçerlidir. Hangi açıdan bakılırsa bakılsın toplumsal gerçekliğimiz aslında gelişmeye ve dönüşüme açık bir toplumdur. Bütün Ortadoğu ve Müslüman ülkelerine bakıldığında toplumumuz bu açıdan farklı bir yerde durmaktadır. *“Olaya tarihsel ve sosyolojik açıdan baktığımızda, Türk halkının tarihsel süreç içinde, dinsel, sınıfsal ve etnik çelişkileri çatışmayla değil, uzlaşmayla çözmeye yatkın olduğunu, böyle bir uygulama sergilediğini görürüz. Anadolu'nun uzun sosyal tarihi bunu bize öğretmiştir. Yeter ki, bu doğal toplumsal doku ve evrim siyasal nitelikli ve dış kaynaklı farklı faktörlerle zorlanmamış olsun”*<sup>18</sup>. Toplumumuz açısından bu belirleme çok yerinde ve doğru bir belirleme olup, çok katıldığımız bir düşüncüyü ifade etmektedir ve kanımca bu başlığın da vurucu düşüncesini bu alıntı ortaya koymaktadır. Temel tespit aslında şu olmalıdır. Toplumsal zeminde halk katmanları arasında ya da değişik etnik köken bakımından halklar arasında bir sorun olmadığını bilmek gerekir. Temel sorun toplumsal zeminde oluşan zengin çeşitlilikler üzerinde oynanan oyunlarda yatmaktadır. Hakim güçler çağlar boyunca bu çeşitliliği erozyona uğratarak hakimiyetlerini bir şekilde devam ettirmek istemişlerdir. Böyle bir siyasal hedef olunca da çeşitlilikler zenginlik olmaktan çok ayrıştırıcı olmanın aracı olarak kullanılmıştır. Ancak gelişen iletişim çağında hakim olan güçler artık eskisi kadar bu alanda kök söktürememektedirler. Bilinçlenen toplum artık çeşitliliğine zenginlik olarak sahip çıkmaktadır, çıkmalıdır.

Sonuç itibarıyla bir dönem ihtiyaç olarak kullanılan kültür, yeni değerlerle yer değiştirmektedir. Nitekim bugün artık gerek ulusal düzeyde ve gerekse uluslararası düzeyde her platformda artık ideolojik sertlikler, yaklaşımlar arasındaki katılıklar ortadan kalkmakta, bu tür yaklaşım ve görüşlerin yerine yumuşama, işbirliği, uzlaşma temelindeki çok yönlü anlaşmalar, seçenekli düşünce sistemleri ön plana çıkmaya başlamıştır. Nihayetinde bugünün insan yapısı olaylara daha bilimsel bakmayı bilebilecek bir yetkinliğe evrilmiş bir yapıdadır. Bu bağlamda; *“uzlaşma kültürünün yaratılması insanlar, gruplar ve toplumlar*

<sup>17</sup> Bkz: a.g.m. Yard. Doç. Dr. Aydın Yaka.

<sup>18</sup> Bkz: a.g.m. Yard. Doç. Dr. Aydın Yaka.

*arasındaki çelişkilerin, çatışmaların sona ermesi demek değil. Çelişki fiziksel ve toplumsal yapının özünde vardır; yani zıtlıklar hep olmuş ve olacaktır. Burada çelişkiler ortadan kalkmamaktadır; sadece çelişkilerin çözülme yöntemi değişmektedir. Yani çelişkiler çatışarak değil, uzlaşarak çözülmektedir. Amacı ve niteliği ne olursa olsun, dünyada her türlü şiddet ve zorbalığa dayalı tutumlardan uzaklaşmak, demokrasiyi her düzeyde kökleştirip yaygınlaştırmak ancak uzlaşma bilincinin, kültürünün yerleşmesiyle mümkündür. Tabii bu kültür, uzun zaman alan bir toplumsal olgunluğun, gelişmenin sonucunda kendini gösterir. Bu bakımdan, eğitimde, ailede, meslek örgütlerinde, politikada ve Meclis'te herkes bu kültürü yani uzlaşma türü sosyal ilişkileri geliştirmeye, kalıcı hale getirmeye katkıda bulunmalı”<sup>19</sup>. Eğer toplumsal ve siyasal gerçeklerin değişmesine rağmen eski bakış açısında ısrar ediliyorsa ortada siyasal gericilik söz konusudur ve buna bağlı olarak toplumsal gericilik de hüküm ifade ediyordur. Bütün bu gerçeklerden hareketle çağa ve çağın değerlerine sonuna kadar açık olmak gerekir.*

## İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm iki temel başlıkta toparlanmıştır. İlk temel başlıkta (I) konumuz tarihsel olarak ele alınmış olup, siyasal tarihimiz ve dünya örnekleri ışığında uzlaşma kültürü ve koalisyonlar gerçeği irdelenmiştir. İkinci temel başlıkta (II) ise konunun siyasal ve toplumsal kültür ile etkileşimi ve güncel boyutları ele alınmıştır. Yani uzlaşma kültürü ile siyasal kültür ilişkileri ve bu ilişkilerin üzerinde şekillendiği toplumsal gerçeklikler ikinci temel başlığımızın konusunu oluşturmaktadır.

### I. KONUNUN TARİHSEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu temel başlıkta genel hatlarıyla ülkemiz siyasal tarihi incelendiği kadar yine genel hatlarıyla dünya örnekleri incelenmiştir. Bu itibarla, ilk olarak ülkemiz siyasal geçmişine bakılarak hangi tarihlerde ve hangi sebep ve şartlarda koalisyonlara gidilmiş ve bunun uzlaşma kültürü üzerindeki etkisi nasıl olmuştur, ona bakılacaktır. Sonra ise kısaca dünya örnekleri ve özellikle de Avrupa'daki örneklerle bakılmıştır, ardından ülkemiz yönetim anlayışı konumuz bağlamında irdelenmiştir.

#### A. ÜLKEMİZDE UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN SİYASAL TARİHİ

Öncelikle yeri gelmişken uzlaşma ve diyalog kültürünün koalisyon kavramıyla ilişkisini açıklamak yerinde olacaktır. Bu açıdan, koalisyonun tanımını yapmak gerekirse; koalisyon “*yasama meclislerinde bir tek partinin çoğunluğu elde edemediği durumlarda, en çok sandalyeye sahip partinin başkanının kabineyi kurmakla görevlendirilmesi kuralı şeklinde*<sup>20</sup>” tanımlanmaktadır. Buna göre, “*meclisten güvenoyu alabilmek için başka parti ya da gruplarla (bağımsızlar) anlaşma yoluna gidilir ve bir ortak hükümet kurulur. Koalisyon hükümetlerine daha çok seçimlerde nispi temsil sistemini benimsemiş ülkelerde rastlanır. Çoğunluk usulüne dayalı seçim sisteminde bir parti parlamentoda salt çoğunluğu kolayca*

<sup>19</sup> Bkz: a.g.m. Yard. Doç. Dr. Aydın Yaka.

<sup>20</sup> [http://tr.wikipedia.org/wiki/Koalisyon\\_hükümeti](http://tr.wikipedia.org/wiki/Koalisyon_hükümeti), E.T.: 18.07.14, Saat:18:17.

*elde ederek kendi hükümetini kurabilir ve güvenoyu alabilir. Partilerin ülke çapında aldıkları oy oranlarına yakın oranlarda parlamentoda temsilini sağlayan nispi temsil usulünde ise çoğu kez koalisyon hükümetlerinin kurulması kaçınılmaz hale gelir. Koalisyon hükümetlerinin başlıca sakıncası, karmaşık ve kırılğan çoğunluklara dayalı olmaları yüzünden gösterdikleri istikrarsızlıktır”<sup>21</sup>.*

Burada uzlaşma kültürümüzün üzerinde biraz konuşabilmek için koalisyonlar tarihine bakmakta fayda vardır. Yaşadığımız sorunların kaynağına inebilmek, uzlaşma ve diyalog kültürümüzü tanımlayabilmek için biraz da siyasal pratiğimizde saklı olan gerçekleri arayıp bulmakla mümkündür. Bu tarihe bakarak uzlaşma kültürü ile koalisyonlar sistemi arasındaki ilişki daha rahat irdelenecektir. Bu manada uzun bir iki alıntı yaparak ülkemizin koalisyonlar tarihi ve bu çerçevede oluşan uzlaşma kültürü ortaya koymaya çalışacağız.

Ülkemizde koalisyonlar tarihi çok partili sisteme geçildikten sonra mümkün olabilmıştır. Dolayısıyla tek partili döneme bu açıdan bakmaya gerek yoktur. Çok partili siyasal sistem hayata geçirilmesinden sonra “*ülkemizde siyasal zeminde ilk koalisyon 1961 tarihinde olmuştur. Bu deneyim siyasi partilerimiz açısından ilk uzlaşma deneyimi sayılabilir. ’60 rejimi o dönemde siyaset yasağını kaldırdınca, yapılacak olan seçimler için yeni partiler kurulmaya başlamıştır. Bu dönemde yaklaşık 11 yeni parti kurulmuştur. Bunların çoğu kısa ömürlü olmuştur. Askeri ihtilal sonrası yeni seçimler 15 Ekim 1961 tarihinde yapılmıştır. Ancak seçim sistemi değiştirildiğinden seçime katılan partiler tek başlarına iktidar olacak kadar oy<sup>22</sup>*” toplayabilmiş değillerdir. Yani koalisyona mahkûm olma gerçeği biraz da seçim sistemimizin ürünü olmuştur.

*“Adalet Partisi seçimlerden %34.8 oranında oy toplamıştır. CHP ise AP’nin biraz üstünde %36.7 oranında oy alabilmiştir. Diğer partilere gelince, Yeni Türkiye Partisi %13.9, Muhafazakar Cumhuriyetçi Köylü Partisi %13.4 oranında oy toplamıştır. Yeni meclis, Cemal Gürsel’i Cumhurbaşkanı seçmiş, Cumhurbaşkanı da İsmet İnönü’yü hükümeti kurmakla görevlendirmiştir”<sup>23</sup>*

İlk koalisyon hükümeti ise, belirtildiği gibi, 20 Kasım 1961 tarihinde CHP ile AP arasında yapılmıştır. Ancak, toplumsal zeminde mayalanmayan bu uzlaşma girişimi, CHP ve AP’in ortak koalisyon hükümetini zorlamaya başlamıştır. Bu yüzden, bu iki ana akım arasındaki toplumsal ve ekonomik ayrılıklar uzlaşma zemini zorlamıştır. Bundan ötürü, CHP ve AP koalisyonu sadece 6 ay kadar sürmüştür. Çünkü uzlaşma toplumsal zeminde mayalanmamış, yukardan yapılan müdahaleler sonucu oluşan siyasal ortamda partiler zorunlu olarak koalisyon yapmak mecburiyetinde kalmışlardır. Kültürel uzlaşma yoksa siyasal uzlaşma biraz zor gerçekleşebilmektedir.

Koalisyonlar tarihine dönecek olursak; “*ikinci ortak hükümet yine CHP başkanlığında gerçekleştirilmiştir. 25 Haziran 1962’de kurulan koalisyon hükümeti, Türkiye Partisi,*

<sup>21</sup> Bkz: [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org), E.T.: 18.07.14, Saat:18:17.

<sup>22</sup> <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/12467-koalisyon-tarihi-eskilere-dayaniyor>; Erişim Tarihi:18.07.14, Saat:20:25

<sup>23</sup> Bkz: a.g.s., [www.bianet.org](http://www.bianet.org), Bkz: [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org), Erişim Tarihi:18.07.14, Saat:20:25

*Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Bağımsızlar arasında kurulmuştur. Bu koalisyon hükümeti zamanında eski DP'lilerin bir kısmı bağışlanmıştır. Yine bu dönemde işçi hakları ve ilk beş yıllık kalkınma planı da kabul edilmiştir. Kasım 1963 de yapılan belediye seçimlerinde koalisyon partileri AP karşısında çok kötü sonuçlar almışlardır. Hükümet ortakları bu sonucu, CHP ile ortaklıklarına bağlayarak koalisyondan ayrılmışlardır. Böylece 2 Aralık 1963'de ikinci koalisyon da bozularak hükümet görevden ayrılmıştır. 25 Aralık 1963'de kurulan üçüncü koalisyon hükümeti de CHP ile Bağımsızlar arasında kurulmuştur. Bu koalisyon hükümetinin çabuk kurulmasının nedeni, o döneminin en önemli olayı olan Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasıdır. Bu sorundan dolayı Yeni Türkiye Partisi de 3. koalisyon hükümetinin kurulmasını dışarıdan destekleyerek, ilerdeki seçimlerde yeterli oyu toplayabilmeyi amaçlamıştır. Fakat durum düşündüğü gibi olmamış, partinin sağ kanadını oluşturan üyeler partiden ayrılmışlardır. Bu hükümetinde öncekiler gibi zayıf bir koalisyon olmasına karşın, özellikle 1964'de Kıbrıs sorununun artması üzerine 13 Şubat 1965'e kadar iktidarda kalabilmiştir.*

*Ama 12 Mart 1971 askeri müdahalesiyle başlayan ve 1973'e değin süren “ara rejim” döneminde, tarafsız başbakanların kurduğu ve parlamentoda geniş bir çoğunluğa dayanan partiler üstü koalisyon hükümetleri işbaşına getirildi. 1973 ve 1977 seçimlerinde parlamentoda hiçbir partinin tek başına çoğunluğu sağlayamaması yüzünden başvuru koalisyon modelleri, 12 Eylül 1980 Darbesinin gerekçelerinden birini oluşturan siyasal istikrarsızlığın başlıca nedenlerinden biri olarak sunuldu. Askeri yönetim döneminden hazırlanan seçim yasasının öngördüğü barajlı sistem, 1983 ve 1987'de tek parti hükümetlerinin kurulabilmesine olanak verdi. Bu arada seçim sistemi büyük partileri daha da güçlendirecek biçimde birkaç kez daha yeniden düzenlenmiştir. Ama aynı seçim sistemiyle 1991'de kurulan Doğru Yol Partisi-Sosyal Demokrat Halkçı Parti hükümeti, sağın ve solun iki büyük partisini olağan rejim koşullarında uzun yıllar sonra ilk kez bir araya getirmesi bakımından Türkiye için yeni bir deneyim<sup>24</sup>” oluşturdu.*

*Bununla beraber “özellikle 1991-1999 yılları arasındaki 28 Şubat süreci olarak bilinen “ara rejimin” de dahil olduğu dönemde Türkiye 8.5 yılda 8 farklı koalisyon veya azınlık hükümeti tarafından yönetildi. 1999 Genel Seçimlerinden sonra Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi tarafından kurulan 57. Hükümet, Türkiye tarihinin en geniş tabanlı koalisyon hükümetlerinden biri olmasına karşın hükümete üye partiler arasındaki anlaşmazlıklar karar verme sürecini yavaşlattı. 2002 genel seçimleri Adalet ve Kalkınma Partisi'nin tek başına iktidara gelmesinde istikrarsız koalisyon hükümetlerinin önemli etkisi olduğu hep kabul<sup>25</sup>” edile gelmiştir.*

*Bütün bu pratiklerden hareketle kabul etmek gerekir ki, koalisyonlar her zaman felaket değildir, bazen de uzlaşma anlamındadır. Evet, koalisyon hükümetlerinin ülkemizde epey kötü bir sicil geride bıraktığı gerçek ve doğrudur. Ama belirtmek gerekir ki başarılı örneklerin olduğu da bir gerçektir. Bu konuda verilecek en güzel örnek en geniş anayasa değişikliğinin koalisyon hükümetleri döneminde yapılmış olmasıdır.*

<sup>24</sup> Bkz: a.g.s., [www.bianet.org](http://www.bianet.org), [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org) , Erişim Tarihi:18.07.14, Saat:20:25

<sup>25</sup> <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/12467-koalisyon-tarihi-eskilere-dayaniyor>; Erişim Tarihi:18.10.14, St:20:25

Örneğin yakın tarihli koalisyonlar bu anlamda karakteristiktir. Mesela “çok geriye gitmeden, 2001’de kurulan DSP-MHP- ANAP koalisyonunu hatırlayalım. Üç benzemezden oluşan bu koalisyon, 1983 Anayasası’ndaki 33 maddeyi Meclis’in yüzde 86’sının onayıyla değiştirerek tarihimizdeki en büyük anayasa değişikliğini gerçekleştirebilmiş bir hükümettir. Eğer o tarihte koalisyon değil de tek partili bir hükümet olsaydı o anayasa değişikliklerinin gerçekleşmesi de, AB’nin talep ettiği diğer reformların yapılması da mümkün değildi. Yine Derviş’in programı koalisyon sayesinde uygulanabildi. 2001’deki hükümet, sırf koalisyon olduğu için, tarihimizin en büyük ekonomik krizlerinden birini, Derviş Programı adıyla bilinen “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” sayesinde atlatabilmiştir. Eğer o tarihlerde iktidarı paylaşan üç partili bir koalisyon hükümeti olmasaydı, iktidardaki parti dışında hiçbir parti elini taşın altına koymaz, seçmenlerine o acı ilacın içirilmesine razı olmaz, şiddetli muhalefete geçer ve o koşullarda ekonomideki o yapısal değişikliğin gerçekleştirilmesi de mümkün olamazdı. Unutmayın ki, şu anda yaşanan dünya ekonomik krizi Türkiye’ye “teğet” geçtiyse, bu durum o gün o yapısal değişiklikler gerçekleştirildiği için mümkün<sup>26</sup>” olduğunu belirtmek gerekir.

Buna mukabil, bugün bütün partilerden oluşan yeni bir anayasa komisyonu vardır. Yeni bir anayasanın gerekliliğinden söz ederek kurulan bu komisyon, genel geçer kimi maddelerde anlaşılabildiği halde, temel konularda hiç bir şekilde anlaşamadıkları görülmektedir. “CHP yeni anayasa yapma başarısının AK Parti’nin hanesine yazılması korkusuyla engelleyici bir rol oynuyor; MHP ise Kürt meselesinde milliyetçi söylemi yükseltebildiği kadar yükseltip kendi tabanını konsolide etmek varken AK Parti’ye destek olmayı elbette düşünmüyor. Sonuç: Yeni anayasa çalışmalarında bir adım ileri iki adım geri gidip duruyoruz<sup>27</sup>”.

Acaba toplumda oluşan bu çatışmalar ve meydana gelen derin diyalogsuzluklar neden kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni pek de araştırılmış değildir. Çoğunlukla dış güçler denilip geçilmiştir, üzerinde hiç de durulmamıştır. Oysa biraz derinlere inilse toplumsal ve sosyal dengesizlikler ve bunun yarattığı adaletsizlikler her daim derin diyalogsuzluğa ve çatışmaya götürmektedir. Tabi askeri cunta ve etkileri onlarca yıla yayıldığı ve böyle bir ortamında hiç konuşulma fırsatı tanınmadığı için bu sorunların üstü hep örtünmüştür.

Nihayetinde koalisyon hükümetleri ile **uzlaşma kültürü** arasında bir ilişki vardır ve olmalıdır. Ancak, madalyonun diğer tarafına da bakmak zorundayız. Madalyanın diğer yüzü ise siyaset kültürünün çarpık ve gelişmemiş olmasıdır. Böyle olunca da uzlaşma kültürü de aynı şekilde çarpık ve güdük kalmıştır. Bu nedenle, maalesef söylemek zorundayız ki, siyaset ve siyaset dilinin bugün oluşturduğu ortamda görebildiğimiz, ülkemizde uzlaşma kültürü yerine ne olursa olsun siyasi rakibini alt etme kültürü egemendir. Bu kültür egemen olunca da, hedeflenen siyasal amaca ulaşmak için, her yolu mubah sayan düşünce temel düşünce olagelmıştır. Üstelik sağ ve sol birçok görüşün birleştiği metot bu olunca başka türlü iktidar olmak veya iktidarda kalmak mümkün olunamayacağı düşünülmektedir.

<sup>26</sup> Gülay Göktürk, “Koalisyon Felaket Midir?”, <http://gundem.bugun.com.tr/koalisyon-felaket-midir-yazisi-211640> , E.T.:20.07.14, St:17:10.

<sup>27</sup> Gülay Göktürk, a.g.m., Erişim Tarih:20.07.14, Saat:17:10.

Aslında iyi kullanılsa, koalisyon hükümetleri ya da koalisyon sistemi uzlaşma kültürüne epey bir katkısı olacaktır. Ancak maalesef ülkemizin koalisyonlar tarihi bize iki yönlü bir gerçek karşımıza çıkarmıştır. Bir yönü uzlaşma kültürüne doğru dürüst bir katkısı olmayışı, diğer yönü ise son pratiklerde gerçekleştirilmiş bazı başarılarla sınırlı kalan istikrarsızlığıdır. Olumsuz tarafa baktığımızda, özellikle yakın tarih itibarıyla, uzlaşmadan çok sistemi bölüşme anlayışı egemen olmuştur. Her parti bir banka ve kamu kurumuna sahip çıkmış ve yandaşlarına çıkar sağlamayı hedeflemiştir. Dolayısıyla, uzlaşma diye bir şey aslında oluşmamıştır, sadece şartların ve seçim sisteminin dayatması sonucu bir araya gelinmiştir. Böyle bir kültür yoksa herkes kendi gettosunu oluşturmuş ve onun etrafında dönölüp durulmuştur. Nitekim o tarihlere baktığımızda bakanlar birbirleri ile her zaman kavgalı halde olduğu bilinmeyen bir şey değildi. Sonunda ülkemiz periyodik olarak çok acı ekonomik krizleri yaşamak zorunda kalması bu yüzden kadere bağlanılmıştır. Olumlu taraftan bakıldığında ise, hiçbir dönemde gerçekleştirilemeyen kimi başarıların koalisyonlar döneminde gerçekleştirildiği gözlenmiştir.

Nihayetinde problem koalisyon sistemi ya da tek parti iktidarının olmayışı sorunu olmadığı anlaşılmaktadır. **Sorun siyaset ve uzlaşma kültürümüzde odaklanmaktadır.** Örneğin, tek parti iktidara geldi de ne oldu, bir de buna bakmak gerekir. Aslında bu açıdan baktığımızda sorun tek başına koalisyonlardaki problemlerimizde değil, sorun kültürel damarımızdaki uyuşmazlıklarımızda ve eğitim anlayışımızda gizlidir. Mesela, tek başına iktidarların geldiği dönemlere baktığımızda da benzer sorunlarımız devam etmektedir. Hiç bir sorunumuz çözülmemiş ve aynı kargaşalıklar defalarca karşımıza çıkmaktadır. Anayasayı bile değiştirmek mümkün olduğu halde halkın sorunları dinmek bir yana devamlı artmıştır. Sorunların ardı arkası kesilmemiştir. Demek ki tek parti başlı başına bir çözüm değildir. Tam tersine politikacıların seviyesiz konuşmalarına daha fazla şahit oluyoruz.

Bütün bu tespitler bizi nereye vardırmalıdır ya da çözümü nerede aramalıyız? Cevabı çok basit olmalıdır. Uzlaşma ve diyalog kültürünü geliştirmek işin özüdür diye düşünmeliyiz. Yüzyıllarca birbirini boğazlamış Avrupalılar AB çatısı altında birleşebildiklerine göre biz ortak menfaatlerimiz etrafında niçin birleşemeyelim? Bu bize göstermiştir ki sorun öncelikle üst yapıdan kaynaklanmaktadır. Yani siyasi mekanizma ve bizi yönetenler doğru politika üretmediklerinden ve sadece iktidarda kalmayı birinci öncelik olarak gördüklerinden dolayı sorunlarımız biriktikçe birikmektedir. Bunun sonucu olarak da, toplumsal barış ve huzur artmıyor, bilâkis yeni gerginlik ve çatışma alanlarını ortaya çıkarıyor<sup>28</sup>.

Sorun siyasi kültürde siyasi sistemimizdedir. **Özellikle de 12 Eylül kültürünün egemen olduğu siyasal sisteminin sonraki devamlılarının da bunda ısrar etmesindedir. Belli kesimlerin menfaati üzerine kurulu bu siyasi sistemimiz uzlaşma ve diyalog kültürünü üretmemektedir. Türkiye'de hakim olan siyasi kültürün uzlaşmaya değil çatışmaya dayanması yüzünden, bizde üretilemeyen ve geliştirilemeyen bir uzlaşsızlık sistemi oluşturulmuştur. Uzlaşma kültüründen yoksun bir siyasi yapı, koalisyonları**

<sup>28</sup> Vehbi Horasanlı, <http://www.yeniasya.com.tr/2006/12/30/yazarlar/vhorasanli.htm> ; Erişim Tarih:15.07.14, Saat:13:13.

**işlemez hale getirebileceği gibi, tek başına iktidarı da tek partinin çıkarını egemen haline getirecektir. Amaç iktidarda kalmak olunca önemli diğer tüm konular, yani ülkenin ve halkımızın sorunları araka planda kalacak ve bunun dışında başka bir akıbet maalesef bizi beklememektedir. Dolayısıyla çatışmaya devam edilecektir.**

Bütün bu anlatılardan bir sonuç çıkarmak gerekirse özetle şunları söyleyebiliriz. Ülkemiz tarihine baktığımızda uzlaşma ve diyalog kültürü bakımından pek de başarılı bir tarih karşımıza çıkmamaktadır. Uzlaşma ve diyalogun, toplumun her seviyesinde örgütlenilmiş bir sistem olarak oluşmamış olması ve bu zeminde cereyan eden bir kültürün yaşatılmamış olunması büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. İç siyasete sirayet eden uzlaşmama kültürü, iç ve dış ilişkilerimizin tamamına bulaşmış olup, tüm başarısızlıklarımızın nerdeyse önemli bir boyutunu teşkil etmektedir. Örneğin, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde olduğu gibi cumhuriyet döneminde de özde vatanın koruması anlayışındaki çarpıklıklar çok ciddi sorunlara neden olmuştur. Bugün aynı düşünce yapısıyla olaylar tahlil edildiği için maalesef benzer sorunlarla boğuşulmaya devam edilmektedir. Mesela Kürt sorunu ve diğer azınlıklara ilişkin bakış açımız kanımca biraz da geçmişin tarihsel duruş ve bakış açımızın bir bakiyesi olarak miras edinilmiştir. Uzlaşma kültüründeki zayıflık bölünme korkusu ve topluma olan güvensizlik ile birleşince ülkeyi önlenemez hatalara sevk etmiştir. Ayrıca bu düşüncelerden hareketle yapılan girişim ve darbeler maalesef ülkeyi geriletmenin ötesine götüremediğini de belirtmek gerekir.

O zaman çözüm, siyasi sistemimize egemen olan anlayışı kültürel bazda derinlemesine irdelleyerek, problemin odak noktasına çatışmacı siyasi kültürümüzü yerleştirmek ve o kültürü değiştirmek için neler yapılabilir konusuna kafa yormaktan geçmektedir. Son bir cümleyle toparlayacak olursak, eğer uzlaşma kültürü var olsaydı, toplumsal ve siyasal tüm tarafların bir arada ve birlikte ortak karar almaları beklenirdi. Nihayetinde, toplum devleti, devlet ise toplumu yanlış yönlendirmiş ve işin içinden çıkılmaz hale gelen sorunlara bir bütün olarak, bu nedenle, sürüklenmiş durumdayız.

## **B. DÜNYA ÖRNEKLERİYLE KOALİSYONLAR VE UZLAŞMA KÜLTÜRÜ**

Yukarıda ülkemiz açısından ortaya koyduğumuz gerçeklikler yanında acaba dünyada koalisyonlar ve uzlaşma kültürü nasıl cereyan etmiştir, buna da bakmakta fayda vardır. Böylece ülkemiz gerçekliği ile Dünya örneklerini karşılaştırmış oluruz. Ülkemize nazaran Avrupa ülkeleri siyasal sistem bakımından daha stabilize ülkelerdir. Yani demokratik yapıları her açıdan oturmuş sistemler çoğunlukla Avrupa ülkeleri olmaktadır. ABD ve Kuzey Amerika ülkeleri de bu anlamda oturmuş demokratik yapıya sahiptirler. Ancak Avrupa'ya göre sistemsel farklılık arz etmektedir. ABD örneğinde koalisyonlar hükümet düzeyinde ortaya çıkmamaktadır. Burada daha çok toplumsal zeminde oluşan bir koalisyondan söz edilebilir. Çünkü seçim sistemi buna izin vermemektedir.

Bunun dışında, bir bütün olarak dünya örneklerine bakacak olursak şunları söyleyebiliriz: *“Koalisyon kabinelerinin birbirini izlediği 1980'ler ve 1990'lar İtalya'sı bunun en tipik örneğidir. Ama bu ülkedeki demokratik kurum ve geleneklerin gücü siyasal rejimin*

*sürekliliğini sağlayabilmiştir. Koalisyon hükümetlerinin sağladığı başlıca yarar ise, ülkedeki değişik siyasal eğilimleri yönetim katına da yansıtmaları, bunlar arasında demokratik uzlaşma alışkanlıkları doğurmaları, dolayısıyla siyasal kutuplaşma ve gerginlikleri emici bir işlev görmeleridir. Dünyadan çeşitli örneklerle değinmek gerekirse şöyle diyebiliriz; Avrupa'da İskandinav ülkeleri (özellikle İsveç), Benelüks ülkeleri, Fransa, Almanya, İtalya, Avusturya ve İrlanda, bunlar dışında ise Japonya, Türkiye, İsrail, Pakistan ve Hindistan uzun süre boyunca koalisyon hükümetlerince yönetilmişlerdir. İsviçre 1959-2008 arasında yarım yüzyıla yakın bir süre Sihirli Formül (formule magique) denen ülkedeki dört büyük siyasi partinin katıldığı koalisyon tarafından yönetildi”<sup>29</sup>.*

Görüldüğü gibi koalisyonlar da toplumsal bir zeminde hayat bulmaktadır. İster ülkemiz açısından olsun, ister gelişmiş Avrupa ülkeleri açısından olsun, seçim sistemi bazen toplumsal karşılığı olarak koalisyon şeklinde kendini ortaya koyabilmektedir. Yani koalisyonların da karşılığı toplumsal zemindir. Tek fark güçlü demokratik yapıya sahip ülkelerde koalisyonlar ya uzlaşma kültürünün bir sonucu olmaktadır, ya da uzlaşma kültürünü besleyen bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle, o ülkelerde sistem güçlü olduğu için koalisyonlar toplumsal ve siyasal yapıyı zorlamamaktadır. Ancak ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde, ya da nispeten demokratik sistemleri henüz çocukluk çağında olan ülkelerde, bu kadar rahat böyle bir belirlemede bulunamayız.

Ancak sonuç itibarıyla belirtmek gerekirse, ayırım yapmaksızın, ister çok partili ve tek dereceli seçim sistemi olsun, ister farklı bir seçim sistemi olsun, demokratik seçim sistemlerini benimsemiş ve böyle bir seçim sisteminin egemen olduğu ülkelerde bu durum bazen kaçınılmazdır. Çünkü farklı kesimlerin istek ve yönelimleri olduğundan dolayı seçmen kitlesini tek potada bir araya getirmek her zaman mümkün olamamaktadır. İşte bu manada uzlaşma ve diyalog kültürüne yine ihtiyaç duymaktayız. Başka türlü sistemi ve toplumu ayakta tutmak mümkün olmasa gerek. Ancak, toplumsal zeminden kaynaklı oluşan bu durum her zaman uzlaşma manasına gelmiyor kanımca. Öyle olsaydı tek parti iktidarlarına da uzlaşma derdik. Sonuçta uzlaşma kültürel bir sorundur.

### C. DEVLET YÖNETİM GELENEĞİNDE UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN YERİ

Bu başlığımızda devlet ve bürokratik sistemdeki yönetim geleneğimize bakarak bugünümüzü irdelemeye çalışacağız. Değişik kereler belirttiğimiz gibi maalesef bizim yönetim ve siyaset kültürümüz uzlaşmalara kapalı, aksine zıtlaşmalara, çatışmalara, palavra ve gösterişe dayalı bir kültürdür. Daha doğrusu siyasal kültürümüz böyle bir kültürdür. Devlet yönetim geleneğimizde de, hükümdarın tespiti, ailede ve adaylar arasında bir uzlaşma sonucu değil çatışma sonucu, kardeşlerini öldürüp, alternatiflerini temizleyerek gerçekleşmiştir. Nitekim konunun bu boyutu tartışılmaya bugün dahi izin verilmemektedir. Örneğin başbakanın muhteşem yüzyıl dizisi hakkındaki görüşleri ortadadır. Batıda paylaşımın, verasetin ayrıntılı kuralları varken, bizde kural güçlü olanın, gücüne boyun eğmek şeklinde

<sup>29</sup> [http://tr.wikipedia.org/wiki/Koalisyon\\_hükümeti](http://tr.wikipedia.org/wiki/Koalisyon_hükümeti) ,Erişim Tarihi:12.07.14, Saat:18:40.

tecilli etmiştir. Dolayısıyla bu kültürde, iktidar paylaşılmaz, yetki paylaşılmaz, dolayısıyla anlaşma ve uzlaşma da olamazdı<sup>30</sup>.

Bu yüzden yönetim geleneğimiz açısından söylemek gerekirse ülkemiz hiçbir zaman için iyi bir müzakereci, masa başı uzmanı olamamış, diplomasiyi becerememiş, gereksiz restleşmelerle kaybı ikiye katlamada adeta uzmanlaşmıştır. Yakın ve uzak tarihimize bakalım karşımıza hep bu gerçek çıkacaktır. Belki iyi bir savaşçı toplum olabiliriz ama iyi bir müzakereci ve uzlaşmacı toplum asla olamamışızdır. Tek uzmanlık alanı, sorunları kabul edip çözüm aramak yerine, sorunu ret edip, dondurmak ve çözümü ertelemek, geleceğe bırakmak, başka bir deyişle çözümsüzlüğü benimsemektir<sup>31</sup>. Örneğin yakın tarihimize baktığımızda belki Osmanlıdan bize miras kalmıştır ama ülkemizde Ermeni sorunu, Kürt sorunu, azınlıklar sorunu, Kıbrıs sorunu ve daha sayabileceğimiz birçok konu hep bahsettiğimiz bu nedenlerden ötürü hala sorun olarak tanımlanmaya devam edilmektedir.

Dünden bugüne bakıldığında, bu felsefenin özünde yatan düşünce, siyasal sistemde belirleyici konumda olan şahsiyetler açısından sorun çoğunlukla kendi dönemini kurtarma sorunu olarak algılanmış olmasıdır. Şöyle ki; sorunu çözmeye kalkıştığınızda, gerçekten çözmek istiyorsanız, pazarlık etmeniz ve yerine göre bir alıp bir vermeniz gerekmektedir. Buna ise cesaret gerekir. Bu durumda siz sorunu reddedip, karşıya meydan okuyarak hem kahramanlığa soyunursanız ve hem de iç politikada elinizi güçlendirmeye çalışırsanız ülke kaybedecek, menfaatlerimiz zarar görecektir. Yani sorun üzerinde durmayıp ondan uzaklaşırsanız ve gerçeklere gözünüzü kapatırsanız çözümsüzlüğe kilitlenme kesin bir akıbet olacaktır. Bu durumda iktidarda olan belki kişisel iktidarını kaybetmeyebilir ama ülke kesin olarak kaybetmiş olacaktır<sup>32</sup>.

Nihayetinde çözülmeyen sorun, bir an için geçirilmiş gibi görünse de, asla kaybolmaz ve orada bir yerlerde ve büyümüş vaziyette öylece duracaktır. O sorun veya sorunlar çözülmediğinde en olmadık zamanlarda ve fırsatını bulduğunda güçlü bir şekilde ortaya çıkarak tüm sistemi alt etmeye çalışacaktır. Nitekim sorun acele etmez, sorun olarak kaldığı ve siz onu küçümsediğiniz sürece güçlenir, büyür ve sizi zayıflatacaktır. Şimdi artık sorunlar seni kuşatmıştır, büyüyen problemler sistemi boğazına kadar saracaktır. Problemin odağında olanlar artık pazarlık etmez, istedikleri kadar direneceklerdir. Çünkü siz yerdesiniz, sorunlar ise ayyuka çıkmıştır. İşte bu sonu ülkemizde genellikle yönetim anlayışındaki çarpıklıkta ısrar eden yöneticiler hazırlamaktadır<sup>33</sup>. Sorunlar zamanında çözülmeyip onları sürüncemede bırakmakla meseleler halledilemez.

Maalesef sorun biraz da toplumsal gerçekliğimizde gizlidir. Çünkü çoğunlukla sorunları çözmeyip onu büyüten ve onun etrafında fırtınalar kopararak oy toplayan siyaset adamlarını toplum sevmektedir ve hatta onu genellikle milli kahraman olarak benimsemektedirler. Oysa sorunu çözmeye kalkışsaydı aynı adam, ulusal çıkarları satan bir

<sup>30</sup> <http://www.kenthaber.com/Haber/Genel/Kose/nazmi-oner/uzlasma-kulturu-1/fa398d21-a1ae-4911-96ac-2bb7e0e0d144>, Nazmi Üner, Uzlaşma Kültürü, Erişim Tarihi:25.07.2014, Saat:19:18.

<sup>31</sup> Nazmi Öner, a.g.m. Yayın Tarihi : 17 Mayıs 2009, Erişim Tarihi:25.07.2014. Saat:19:18.

<sup>32</sup> Nazmi Öner, a.g.m. Yayın Tarihi : 17 Mayıs 2009, Erişim Tarihi:25.07.2014. Saat:19:18.

<sup>33</sup> Nazmi Öner, a.g.m. Yayın Tarihi : 17 Mayıs 2009, Erişim Tarihi:25.07.2014. Saat:19:18.

hain olarak toplumda karşılık bulamazdı. Bu da başka bir paradokstur. Daha doğrusu toplumsal paradokstur.

Dünyanın büyük ülkeleri bile artık dikleşmeyi, restleşmeyi, meydan okuyup uzlaşmaktan çekinmeyi, çatışma kültüründe ısrarı terk etmişlerdir. Üstelik bunu hem iç hem de dış siyasetinde terk etmişlerdir. Herkes çıkarları doğrultusunda, bir şeyler alıp bir şeyler vererek, uzlaşmalar aramaktadır ki, sonraki dönemlerde yeniden işbirliği yapma olanağını bulabilsin. Örneğin AB tarihine bakıldığında bu rahatlıkla görülecektir. Birinci ve ikinci dünya savaşlarında birbirlerini boğazlayanlar bugün birlik kurmaktadır. Hatta bu birlik giderek devletleşmektedir.

Avrupa birliğinin dışında daha spesifik örnek İngiltere örneğidir. İngiltere dünyanın gelişen ve değişen şartlarına göre hareket ederek ve ona uyarak tüm sömürgelerinde uzlaşma siyasetini yürütmüştür. Oralardan çekilirken akılcı müzakereler yapmıştır. Uzlaşarak ayrıldığı sömürgeleri, bugün İngiltere'ye eskisinden daha fazla bağlı durumdadırlar. Diliyle ekonomisiyle İngiltere hala o ülkelerdedir. İskoçya örneğinde yapılan referandum da bu manada anlamlıdır.

Buna karşın tarihimize baktığımızda böyle bir pratiğimiz yoktur. Bulunduğumuz coğrafyaları hep savaş ve kavga ile terk etmişizdir. Terk ederken ise geride bıraktığımız hiçbir değer olmamıştır. Üstelik düşmanlaşarak ayrılmışızdır. Genelde ülkemiz dış ilişkileri için çok gülcü bir geleneği vardır denilmektedir. Oysa öyle olduğu kanısında değiliz. Diplomasideki tek başarımız Lozan'dır denilebilir. Bu da ulusal kurtuluş ruhunun getirdiği bir başarı olarak görülebilir.

Yukarıda aktardıklarımızla anlatmak istediğimiz gerçek; diplomaside, devlet yönetiminde ve halkla ilişkilerde uzlaşma ve diyalog kanallarının açık olması ve bunun kültürel bir sisteme dönüşmesinin zorunluluğunu bilince çıkarılmasına yöneliktir. Bu bilinç ortada yoksa ne demokrasi gelişebilir ne de uzlaşma kültürü yeşerip filizlenebilir.

## **II. KONUNUN GÜNCEL-SİYASAL VE TOPLUMSAL YANLARI**

Burada konunun güncelliği, toplumsal ve siyasal etkileşimi ve bu etkileşimin yarattığı gerçekliği tartışacağız. Temel başlıklar bu olmakla birlikte esas olarak siyasal etkileşim ve siyasal etkileşimin toplumdaki karşılı ne olduğuna bakılacaktır. Bununla birlikte toplumsal kültürün siyasal değerlerin oluşumdaki rolü ve bu noktada ise uzlaşma kültürünü ne yönde şekillendirdiğine ilişkin konular burada tartışılacaktır.

### **A. UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN GÜNCEL BOYUTU**

Uzlaşma ve uzlaşma kültürü kavramları oldukça güncel konulardır. Bu kavramlar ülkemiz siyasal ve toplumsal tarihinde daima güncel kalmışlardır. Ancak bu güncelliğe rağmen maalesef kültürel miras oluşturulamamıştır.

Uzlaşma özü itibariyle tavizler gerektiriyor. Herkes bir şeylerden vazgeçerek bir yerlere doğru adım atması gerekir. Yoksa hiç bir şeyin anlamı olamaz. Ancak bu temelde bir geleneğimiz ve bize bırakılan bir miras olmadığı gibi bu yönde bir değer yaratma çabasında da değiliz. Buna rağmen uzlaşma kültürü oldukça güncel bir konu olarak karşımızda durmaktadır. Yani konu siyasal ve toplumsal tartışmalarda yerini daima sıcak tutmaktadır.

Bu anlamıyla, uzlaşmanın güncel değeri; yönetsel olarak asıl belirleyici olan ve gücü elinde bulunduran iktidarın kendi siyasi düşünce ve projelerinden, ülke menfaati temelinde, taviz vererek değişik düşünce sistemlerine yaklaşmasıdır<sup>34</sup>. Eğer iktidar değişik yelpazelerde yer edinen muhalefet kesimlerine danışmadan ve onayını almadan hareket ederse ortada büyük bir sorun var demektir. Uzlaşma için öncelikle diyalog gerekir, empati gerekir. Sonuç itibariyle, herkes kendini başkasının yerine koyması gerekiyor yoksa her düşünce ve görüş birbirine yabancılaşacak, kimse kimseyi tanıyamayacak dolayısıyla ortak bir kültür oluşamayacaktır.

## B. SİYASAL KÜLTÜRÜN UZLAŞMA KÜLTÜRÜNE ETKİSİ VE YANSIMASI

Bu başlıkta tartışma konusunu teşkil eden siyasal kültür, siyasal unsurlara yönelik olarak, toplumun geniş bir bölümünce paylaşılan tutum, düşünce ve davranış kalıplarını ifade etmektedir. Bunun yanı sıra aynı zamanda siyasal kültür, kamu politikalarının oluşturulmasından, siyasal anlaşmazlıkların çözülmesine ve siyasal iletişimin biçim ve içeriğine kadar birçok unsuru kapsayan bir nitelik taşımaktadır. Bu yanıyla konu tamamen girintili ve çok yönlü bir konudur. Hangi taraftan konuya girilirse diğer taraftan bu yöne doğru mutlak bir kapı bulunacaktır. Çünkü konumuz birçok taraflıdır. Her yönden konumuza bir akışkanlık vardır. İşin doğası da budur. Demokrasiyle, toplumla, siyasetle, iletişimle, diyalogla vb. birçok başlıkla ilişkili olan bir konunun böyle bir özelliği olması onun önemini ortaya koymaktadır.

Siyasal kültürümüzle etkileşimi ve bunun uzlaşma kültürü üzerindeki yansımaları da bu manada önem arz etmektedir. Her toplumda ve her siyasal sistemde, toplum katmanlarının siyasal sisteme ilişkin inançları ve tutumları olduğu gibi, siyasete ilişkin davranış kurallarına da sahiptirler. Bunların tümünü **siyasal kültür** kavram ile ifade edebiliriz. Bireylerin mensubu bulunduğu toplumun yönetimiyle ilgili algı, ilgi, bilgi, değer ve eylemleri ile bunları etkileyen maddi ve manevi şartların bütünü olarak tanımlanan siyasal kültür, aynı zamanda toplumsal kültürün siyasal yönleri olarak da ifade edilmektedir<sup>35</sup>.

Yine kimi yazarlar, siyasal kültürün siyasal süreç açısından iki temel işlevi olduğunu belirtmektedirler. Birinci işlevi; kültür, bazı inanç ve davranış kurallarının standartlaşması yoluyla siyasal sürecin işleyişini kolaylaştırmaktadır. İkinci işlevi ise; siyasal kültür, mevcut siyasal sistemin benimsenmesini, yönetmekte haklı görülmesini ve dolayısıyla devamlılığını

<sup>34</sup> <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/YasinDogan/uzlasma/12533> , Erişim Tarihi:12.07.14.Saat:17.:30

<sup>35</sup> Özer Ozankaya, “Prof. Dr. İnan Özer’in Siyasal Kültür, Demokrasi Ve Demokratik Değerler Adlı Makalesinin Değerlendirilmesi” Adlı Makalesinin Değerlendirilmesi” Bkz. <http://www.angelfire.com/oz/sosyo/siyasalkultur.htm> ; Erişim Tarihi: 16.07.14, Saat:18:30.

sağlayan bir araç niteliğini taşıyor olmasıdır<sup>36</sup>. Bu işlevlerin fonksiyon görebilmesi ve siyasal kültürün gelişebilmesi için doğru bir iletişim ve uzlaşma sistemine ihtiyaç olacaktır. Bu tersine de olabilmektedir. Yani işlevsel ve doğru bir siyasal kültür aynı şekilde uzlaşma ve iletişim kanallarını besleyecektir.

Bu anlamda demokrasinin köklü olduğu sistemlerde siyasal iletişim, herkesin anlayabileceği siyasal söylemlere yol verir. Burada, toplumun büyük kısmı tarafından paylaşılan değer yargıları ve siyasal semboller, açılan bu kanallarla insanlara düzenli olarak ulaştırılma imkânı sağlanır. Demokratik sistemlerde iletişimin önündeki engeller en aza indirilmiş ve hatta çoğu örnekte olduğu gibi bu engeller hemen hemen yok edilmiş ve iletişim araçlarına ulaşma kolaylaştırılmıştır. Doğruya ulaşma ve bilgi edinme yolları daima açık halde olduğu gibi demokrasinin köklülüğüne göre siyasal iletişimin oranı ve yoğunluğu artabilmektedir. Bu manada siyasal kültürün akış yönü çift yönlü bir özelliğe sahiptir<sup>37</sup>.

Netice itibariyle ifade ve düşünce özgürlüğünün olmadığı toplumlarda doğru bir iletişim kurulamayacağı gibi bu iletişim ruhunun şekillendireceği uzlaşma kültürü de serpilip gelişemez. Aynı zamanda bir toplumun siyasal kültürü, toplum üyelerinin siyasal nesneler karşısındaki değer ve yönelimleri ile siyasal semboller hakkındaki inançlarından oluşmaktadır. Siyasal kültür hem kamusal olaylardan hem de özel tecrübelerden beslenmektedir. Siyasal kültür, aynı zamanda bir toplumun temel siyasal değerlerine de şekil vermektedir<sup>38</sup>. Yukarıdaki temel belirlemelerden sonra ülkemiz açısından konuya bakacak olursak şunlar göze çarpmaktadır. Özellikle ilk göze batan noktalar, evrensel değerlerden uzak, uzlaşmacı değil çatışmacı, milliyetçi, mezhepçi ve bu manada merkezîyetçidir. Farklılıklara tahammül edemeyen, sade vatandaşlarını dışlayan ve seçkincilik anlayışına mahkûm olmuş bir yapı ve benzeri şeklinde sıralanabilir.

Tartıştığımız kavram bazında, yararlandığımız yazarlardan biri olan İlter Turan, ülkemiz açısından, çarpıcı belirlemelerde bulunmuştur. Bu başlığın anlaşılmasında fayda sağladığını düşündüğümüz için bu konuda kendisinden değerlendirmeler buraya aktarmakta yarar gördük. Siyasal kültürümüzün kendine has özellikleri bulunduğunu ve bu nedenle evrensel demokratik değerler ile ilişki kurmakta zorlandığını, buradan hareketle de uzlaş ve hoş görü kavramlarını pek sevmediğimizi ifade eden İlter Turan, Türkiye'deki siyasal kültür ortamının özelliklerini özetle şöyle sıralamaktadır<sup>39</sup>: Toplumumuz kendisinden sapan, daha doğrusu ortalamadan sapan davranış ve görüşlere karşı hoşgörülü değildir. Toplumumuzdaki kalıpcı egemen anlayış, ortalamadan ayrılanları toplumun dışına itmektedir. Belki bu dıştalanmış bireyler çok başarılı olacaklardır ama toplum buna bakmamaktadır. Dolayısıyla siyasal kültürümüz bireysellikten çok toplumsallığa önem vermekte, toplumun bireyin önünde olduğu kabul edilmektedir. Toplumumuzdaki özerk kurum ve toplulukların sayısı yeterli değildir. Yönetim erklerimiz yani devlet, kendisini sayıları zaten az olan kuruluş ve

<sup>36</sup> İlter Turan, **Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1977, s. 33.

<sup>37</sup> Ercan Eyüpoğlu, "İletişim, Siyaset, İktidar, Medya", Korkmaz Alemdar (Der.) **Medya Gücü Ve Demokratik Kurumlar**, İst., 1999, s.

49.

<sup>38</sup> Samuel P. Huntington, Jorge I. Domínguez, **Siyasal Gelişme**, Çeviren: Ergun Özbudun, Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ank., 1995, s.

19.

<sup>39</sup> İlter Turan, "Türkiye'de Demokrasi Kültürü", Aybay Yayınları, İstanbul, 1996, s. 25

topluluklar karşısında kayıtsız bir üstünlüğe sahip olarak görülmekte, bunlar devlete tabi olması gereken birimler olarak değerlendirilmektedir. Toplumun yönetim sürecine örgütlü bir şekilde katılması engellenmektedir. Yine siyasal kültürümüzde uzlaşma değil, çatışma ön plana çıkmaktadır. Toplumsal anlayışlarımızdan ödün vermek bir zaaf belirtisi olarak görülmektedir. Uzlaşma rejimi olarak tanımlanan demokrasiyle, uzlaşmacı olmayan kültür arasında sürekli bir gerilim yaşanmaktadır. Toplumsal hayatın bütün alanları siyasetle ilgili görüldüğü için ülkemizde siyasetin müdahale alanı çok genişlemiştir. Siyasette müdahalenin sınırı da belli değildir. Vatandaşlık anlayışımız sorgulayan mücadele eden ve örgütlenen bir vatandaşlık değildir. Her türlü isteğinin devlet tarafından bastırılan anlayış vatandaşlık bilincini kuma gömmüştür, devlet de bu zeminden güç alarak kendisinde her alana sınırsız müdahale hakkını görmektedir. Bu anlayışa sahip kişiler devleti kutsamakta, toplumu ve bireyi ikinci plana itmektedirler. Bireylerin katılımcı, kolektif anlayışla kültürel üretimde bulunması engellenmektedir. Bütün bunlar ise ülkemizde demokrasinin işleyişini zorlaştırmaktadır.

Aktardığımız görüşlerden hareketle konuyu ülkemiz nezdinde bir kez daha özetlemek gerekirse, karşımıza öncelikle siyasal kültürümüzün eksiklikleri ve kendine has birtakım özellikleri çıkmaktadır. Siyasal kültürümüz, tıpkı demokrasimiz gibi azgelişmiş ve yaralı bir görünüm arz etmektedir. Siyasal kültürümüzün kendine has hastalıkları, ne yazık ki sürmektedir. Bu nedenle, siyasal kültürümüzden kaynaklanan birtakım olumsuzluklar, doğrudan siyasal iletişim faaliyetlerine ve uzlaşma anlayışımıza da yansımaktadır. İşte eksik olan bu siyasal kültür nedeniyledir ki bir anlamda uzlaşma kültürümüz gelişmemekte ve hatta gerilemektedir. Siyasal kültür bir anlamıyla belirleyicidir. Diğer alt kültür unsurlarını içerecek şekilde yönlendirebilme kabiliyetini bağrında taşımaktadır. Bu nedenle, acil olarak bu eksikliğimiz ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu da ancak demokrasi kültürü geliştirilerek tedavi edilebilir. Demokrasi kültürü ise uzlaşma kültürü ile beslenebilir. Uzlaşma kültürü bakımından önem arz eden konularda başta özgürlükler ve insan hakları olmak üzere ülkemizin çağdaş demokratik ülkeler seviyesine çıkmasına engel olan konularda sağlanacak bir toplumsal mutabakat ve atılacak ciddi adımlar, demokrasimizin geleceği için hayati önem taşımaktadır. Dolayısıyla demokrasi kültürümüz geliştikçe, buna paralel olarak hem siyasal hem de uzlaşma kültürümüz gelişecek ve eksikliklerinden arınacaktır. Toplumsal talebin de bu yönde baskı yapması, atılacak adımların daha hızlı atılmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, siyasal kültürümüzdeki olumlu gelişmelerin, siyasal iletişim ve uzlaşma çalışmalarına da yansımaları olacaktır.

Sonuç olarak siyasal kültür bu itibarla da uzlaşma kültürü; bir toplumun maddi koşulları, toplumsal kültürün diğer boyutları, siyasal sistemi yönetenlerin tercihleri ve toplumsal olaylar ve tecrübeler tarafından etkilenmektedir. Bu noktada temel bir belirlemede bulunmak gerekir. Siyasal kültür, siyasal ve uzlaşmasal iletişimin şekillenmesinde temel bir rol oynamaktadır. Siyasal kültürü gelişmiş ülkeler demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla oturtulmuş ülkelerdir. Siyasal kültürü gelişmemiş ülkeler ise, maalesef bizim gibi az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler olup demokrasinin henüz tam olarak yerleşmemiş ülkelerdir. Dolayısıyla, siyasal kültürü gelişmiş, demokrasi kültürü yerleşmiş ülkelerde siyasal iletişim tüm unsurlarıyla uygulanırken, siyasal kültürü gelişmemiş ülkelerde siyasal iletişim ya

kendine hiç yer bulamamaktadır ya da baskı ve dayatmayla karşı karşıyadır. Çünkü siyasal kültürün gelişmediği ortamlarda özgür, bağımsız ve güçlü kitle iletişim araçları yoktur. Demokratik ortam olmadığı için özgür siyaset yapmak mümkün değildir. Siyasal mekanizmaların sağlıklı çalışması da olası değildir<sup>40</sup>.

Siyasi sistemin tüm kurum ve özellikleriyle özgür olmadığı, bağımsız kitle iletişim araçlarının bulunmadığı, siyasal sürecin sağlıklı işlemediği ortamlarda elbette siyasal iletişim ve uzlaşma fonksiyonlarının olması gerektiği gibi çalışması da beklenemez. Dolayısıyla, sağlıklı bir siyasal iletişim fonksiyonu için, demokratik çoğulcu bir sistem ve gelişmiş bir siyasal kültür kaçınılmazdır. Ancak böyle bir ortamda siyasal iletişim tüm fonksiyonlarını icra edebilir, uzlaşma kültürünü geliştirebilir ve demokrasiye katkıda bulunabilir.

### C. UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN TOPLUMSAL BOYUTU

Yukarda tüm anlattıklarımız siyasal sistem açısından olmasına rağmen toplumsal boyutunu da ilgilendirmektedir. Belirttiğimiz üzere konunun iki yönü vardır. Bir yönü üst yapı kurumlarından olan siyasal kültürü ilgilendiriyor diğer yönü ise alt yapıyı ilgilendiren ekonomik özgürlük ve toplumsallıkla alakalıdır. İşte bu başlıkta konunun toplumsallığı irdelenmektedir. Toplumsal sistemin ürettiği siyasal kültür, kitle iletişim araçlarının siyasal rolüne ve siyasal iletişim sistemine etki etmektedir. Siyasal kültür; siyasal tartışma gündemini, toplumsal kesimlerden gelen taleplerin şekil ve üslubunu, ifade özgürlüğünün sınırları ile iletişim sisteminin kurallara bağlanma şeklini belirlemektedir.

Buradan hareketle denilebilir ki, ekonomik ve toplumsal sistem, aynı zamanda siyasal kültürü ve buna bağlı olarak da uzlaşma ve demokrasi kültürünü yaratmaktadır. Nihayetinde her şeyin bir karşılığı toplumda vardır. Toplumda karşılığı olmayan hiçbir olgu siyasal zeminde kendini ifade edemez. Daha doğru bir ifadeyle siyasal zemin çoğunlukla bu sosyal zeminden beslenmektedir. Gerçi toplumları yönlendiren, eğiten ve ona içerik katan genelde üst yapı kurumlarıdır, yani siyasal sistemdir. Fakat toplumun kendine has özellikleri de siyasal sistemi etkileyebilmekte ve ona yön verebilmektedir. Bu manada her iki tarafta birbirini koşullayabilmektedir. Bu nedenle belirleyici olan hangisidir diye soracak olursak, net olarak buna cevap vermek zordur. Her iki zemin de kendi bazında önem arz etmektedir<sup>41</sup>.

Bu itibarla bir toplumda siyaset ve siyasal sistemle ilgili inançlar, değerler ve davranış kuralları nasıl belirlenir, nereden gelir sorusuna yanıt arandığında karşımıza çok boyutlu bir yapı çıkmaktadır. Öncelikle toplumun değerlerinin, o toplumun maddi ve manevi ihtiyaçlarından soyutlanamayacağı gerçeği bilinmelidir. Siyasal kültür, toplumsal kültürün diğer öğelerinden ve uluslararası kültür hareketlerinden ayrı tutulamaz; onları etkiler ve onlardan etkilenir. Siyasal kültürü, siyasal sistemi yönlendiren kadroların düşünceleri ve eylemleri de biçimlendirmektedir. Ayrıca somut tecrübeler de siyasal kültürü etkilemektedir. Dolayısıyla toplumsal özellikler daha mikro düzeyde ise toplumu oluşturan bireylerin

<sup>40</sup> Ercan Eyüpoğlu, “İletişim, Siyaset, İktidar, Medya”, Bkz. Korkmaz Alemdar (Der.) Medya Gücü Ve Demokratik Kurumlar, İstanbul, 1999, s. 49-50.

<sup>41</sup> Doç. Dr. Ekrem Akartürk, Ders Notları.

özellikleri işin özünü ortaya koymaktadır. Kültürü oluşturan tüm nesneleri etkileyen ve şekillendiren işte bu toplumu oluşturan bireylerden akıp gelen davranış ve değerler bütünüdür. Dolayısıyla birbirine güvenmeyen insanların çoğunluğu oluşturduğu bir toplumda ne paylaşma duygusunun gelişmesi mümkündür ne de hoşgörü ile bir arada yaşama ve ortak hedeflere birlikte yürüme isteğinin oluşması mümkündür. Toplumu meydana getiren kişiler arasındaki bu güvensizlik duygusu, siyasal alana da yansımaktadır. Kanımca ülkemiz siyasi sistemi bunun ağır faturasını yıllardır ödemekte ve buna paralel olarak da toplum da aynı şekilde bedel ödemeye devam etmektedir.

Bu nedenle, toplum öncelikle ortak bir ruh ile güven sorununu çözmelidir. Yani tüm bireyler hangi görüş ve düşüncede olursa olsun ortak paydalarda buluşma güvenine, ortak uzlaşma kültürüne ve toplumsal güvenini hep canlı tutacak mekanizmalara sahip çıkmalıdır. Bunun mümkün olabilmesi için de ekonomik adaletin sağlanmış olması gerekir. Ekonomik eşitlik ve adaletini sağlayamayan, gelir paylaşımında istenen seviyeyi yakalayamayan toplumlar asla ve asla bu konuda başarılı olamazlar. Belirttiğimiz gibi uzlaşma ve diyalog ekonomik, toplumsal ve siyasal bir kültürel zemine de sahip olmalıdır. Böyle bir zemine sahip değilse işin çarpıklığı hemen her konuda kendini kaçınılmaz olarak ele verecektir. Örneğin ailede, işyerinde buyurgan bir yapı varsa, insanlar birbirlerini dinleme, ciddiye alma, tolere etme kültürüne sahip değilse, ya da ekonomik olarak istenen refaha sahip değilse kişi, böyle bir toplumsal zeminde ne sorunlar çözülür ne siyasi sistem uzlaşma eksenli olur ne de sorunların çözümünde atılacak adımlar toplumca desteklenir. Sonuç itibarıyla, ekonomik refahın, tahammül duygusunun, yanılabilirlik fikrinin, diyalog ve işbirliğinin gelişmediği bir iklimde uzlaşma gelişmez. Uzlaşma kültürünün gelişmediği yerde uzlaşma kültürünün karşıtı olan çatışma kültürü gelişir ve kendine yer edinir. Bakıldığında her türlü radikalizm, köktencilik, totaliterlik, ayrımcılık, diktatörlük, tek tipçilik; sadece ve sadece kendi sosyal katmanlarını besleme anlayışının egemen olduğu ve uzlaşma kültürünün olmadığı zeminlerde güçlendiği görülmektedir. Bir arada huzur ve barış içinde yaşamak, demokrasinin geliştiği, uzlaşmanın ve tahammülün güçlendiği ortamlarda mümkün olabilir. Bu yüzden uzlaşma kültürünün gelişmesi, toplumsal huzur ve demokrasi açısından önemli bir fonksiyon teşkil etmektedir.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Son bölüm olan üçüncü bölümümüzde de tartışma başlıklarımızı iki temel başlık etrafında topladık. Birinci temel başlığımızda (I) yukarıda ele alamadığımız ve fakat konumuz açısından önem arz ettiğini düşündüğümüz kimi önemli noktaları bazı başlıklar etrafında değerlendirmeye aldık. İkinci temel başlığımızda (II) ise konunun toparlandığı ve uzlaşma kültürünün ne olup ne olmadığı soruları tartışılmıştır. Böylece uzlaşma konusu diğer çarpıtma konusu olan şeylerden ayıklanmaya çalışılmıştır.

### I. FARKLI AÇILARDAN UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN ÖNEMİ

Bu temel başlığımızda yukarıda ele alamadığımız ve fakat konumuz açısından önem arz ettiğini düşündüğümüz kimi önemli noktaları; mesela demokrasi, parti politikaları, insani

değerler ile uzlaşma ilişkisi, ekonomik gelişmişliğin uzlaşma anlayışımızı ne düzeyde etkilediği vs. tüm bu ara başlıklar burada yer almaktadır.

## A. UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN DEMOKRASİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Uzlaşma kavramıyla demokrasi kavramı arasında bir ilişki vardır. Zaten bu bilinen bir gerçekliktir. Fakat bu ilişkinin doğru tarifi gerekmektedir. Şüphesiz ki uzlaşma demokrasinin olmazsa olmazı ve önemsenen değeridir. Demokratik kültürde katılımcılık, çoğulculuk, çokseslilik, uzlaşma ve tolerans büyük önem taşır. Bir yönetimin ortaya koyduğu felsefe hem halkın iradesine dayanmak, hem de halkın farklı kesimlerini yönetim süreçlerine katacak bir anlayışa dayanmak durumundadır. Karar mekanizmalarında farklı grup, kesim ve çevrelerin düşüncelerinin dikkate ve ciddiye alınması, toplumsal paydaşların kararın şekillenmesinde etkin olması demokrasinin bir gereğidir<sup>42</sup>.

Demokrasi kavramı her kavram gibi varoluşundan bugüne pek çok değişim geçirerek bu günlere gelmiştir. Ancak ilk ortaya çıktığında var olan pek çok eksik bugün ortadan kalkmasına rağmen demokrasinin tam manasıyla ideal bir rejim olduğunu ifade edilemez. Belki demokrasi kavramı şu anda diğer rejimler içerisinde en uygulanabilir olanıdır ancak, daha çok insan hakları, eşitlik, özgürlük, temsil edilmede adalet v.b. kavramlar için önemsendiği için sahiplendi ve geliştirildi<sup>43</sup>.

Bugünkü dünya, daha doğrusu ideal dünya, hoşgörü ve empatiyi birlikte yaşatıp kabul eden bir dünyadır. Modern çağ olarak adlandırılan bu çağda, insanoğlunun kötü mirası geleceğe taşınmaması için, hoşgörü ile beslenen uzlaşma kültürüne ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bunun mümkün olabilmesi için ise dünya ölçeğinde ve ülkeler bazında ekonomik özgürlük ve refah seviyesi tüm insanlar için eşit olması ya da eşite yakın olması gerekir. Bütün başarı yolları söz konusu bu gerçekliklerle beslenen bu kültürün taşlarıyla döşenmelidir. Geniş bir bakış açısı ile yoğrulan bu ideal sistem demokrasiyle birlikte anlam ifade etmektedir. Bu yanı sıra, diyalog ve uzlaşma kültürü, bir yerde demokrasinin ve ekonominin temel ögesidir diyebiliriz. Uzlaşmayan, işbirliği sağlayamaz, başarılı olamaz. Dolayısıyla, uzlaşmayan ve diğerlerini göz ardı eden, genel kabul gören bir başarıyı elde edemez. Bu manada demokrasi uzlaşma sistemidir. Siyasal kültürünün ve bu bağlamda da uzlaşma kültürünün, demokrasi kültürü ile de çok yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Demokrasi kültürünün gelişmesi için uygun bir siyasal kültür ortamının bulunması zorunludur.

Belirttiğimiz gibi, uzlaşma kültürü, modern dünya öğretisinin içinde bulunan hoşgörü de beraberinde getirmektedir. Modern dünya görüşünde, hem oyunun kurallarına uyularak hem de uzlaşarak galip gelme öngörüsü vardır. Birebir ilişkilerde kavgayla elde edilen galibiyet, tescillenmez ve kabullenilmez. Kısacası, oyunun kuralı sadece galip gelmek değil, "fair play" diyebileceğimiz uzlaşma kültürü içinde, hoşgörüyle ve diğerlerini ikna ederek galip gelinebilmektedir<sup>44</sup>. Demokrasilerde iktidar ve muhalefet ilişkisi, bunun

<sup>42</sup> Yasin Doğan, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/YasinDogan/uzlasma/12533>, Erişim Tarihi: 19.07.2014, Saat:20:05.

<sup>43</sup> Gökhan Tozoğlu, <http://blog.milliyet.com.tr/toplumsal-uzlasma-kulturu-ve-demokrasi/Blog/?BlogNo=83115>, E. T.:19.07.14, Saat:19:13

<sup>44</sup> Yaman Törüner, <http://www.milliyet.com.tr/2007/04/28/yazar/toruner.html>, Erişim Tarihi: 12.07.14, Saat:19:40.

toplumsal etkileşimi, katılımcılığı, çoğulcu ve çok sesli bir yapıyı gerektirir. Karar alma mekanizmalarının nasıl şekillendiği, millet iradesinin yönetime ne oranda yansıdığı bu anlamıyla önemlidir. Sonuç olarak uzlaşma kavramı ile demokrasi ve ekonomik refah kavramları birebir aynı şeyler değildir. Fakat böyle olmakla beraber birbirlerinin varlığına muhtaç kavramlardır. Nihayetinde ikisinde de taviz vermeyi gerektiren bir yan vardır. Dolayısıyla bir olmadan diğeri gelişemez.

## **B. UZLAŞMA KAVRAMI İLE PARTİ POLİTİKALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Burada sorun partilerin siyaset ve projelerinin uzlaşma kavramıyla yakınlığı sorunudur. Yani partiler ortaya koydukları politikalar etrafında insanları bir arada tutmak için zorlama yöntemlere başvurabilirler mi veya zorlama yöntemlerle uzlaşma sağlanabilir mi? Hemen cevap vermek gerekirse bu tür yöntemlere başvuramazlar. Demokrasilerde hür irade serbestisi egemendir. Zorlama egemen değildir. Elbette ki her siyasi parti kendi politika ve projeleriyle iktidara aday olurlar. Dolayısıyla siyasi partilerin farklı politika ve projelerden vazgeçmesi siyasetin sığlaşması, demokrasinin anlamsızlaşması anlamına gelir.

Bu soruda tartışılacak en önemli konu her şeyde uzlaşalım diye yaklaşırsak iktidar olan parti veya iktidar adayı partilerin parti program ve projelerini nasıl hayata geçirecektir. Bu açıdan gecikme yaşanamayacak mı? Aslında bir anlamıyla doğrudur, her şeye uzlaşalım diye yaklaşıldığında toplumsal ilerleme yeterince ivme kazanamaz. Fakat gelişmişlikte ivme kazanalım diye herkesi dışalarsak ve sadece çoğunluğun görüşleri etrafında politika üretirsek o zaman da çözülmesi zor yeni sorunlar üretme sorunuyla karşı karşıya gelebiliriz.

Toplumsal ilerlemeler yanlışa ve aceleye gelemmez, çünkü sosyal olgular bir tarafını düşünüp bir tarafını düşünmemeye gelemmez. Böyle yapılırsa kangrenleşen sorunları üretme özelliğini bağrında taşıyan bir sistemle yaşamının ötesine gidilemez. Bu nedenle toplumsal süreç ve olgular bir denge sistemidir. Dolayısıyla da bu temeldeki politikalar bir denge üzerinde yürütülmelidir. İşin zorluğu bu nedenle buradan ileri gelmektedir.

Bu itibarla partiler demokratik sistemlerde politika üretme özgürlüğüne sahiplerdir fakat etrafında birleşen kitlelere dayanarak uzlaşmanın orda sağlandığını ileri süremezler. İleri sürerlerse bir uzlaşma sistemi olan demokrasiden uzaklaşmış olacaklardır.

## **C. UZLAŞMA KÜLTÜRÜNÜN İNSANİ DEĞER BOYUTU**

Uzlaşma ve diyalog kavramlarının insani bir değer olarak insanca yaşamının bir ürünü olup olmadığı önemli bir konudur ve tartışılması icap eder. Elbette ki bir başlık açılmış ise belli ölçülerde konu bir yöne yönlendirilmeye çalışıldığı için açılmıştır. Yani konunun önemine binaen açılmıştır. Çünkü, insani ölçütler değerli ve önemlidir. Bu noktada dikkat çekilmek istenen yön bu yöndür.

Konuya doğrudan bir atasözüyle girecek olursak bu başlığımızla çok güzel örtüşen bir Çin atasözü ile başlayalım: Yüz savaş kazanmak hüner değildir. Hüner savaşmadan güvenliği

sağlamaktır<sup>45</sup>. Amaç insanca yaşamak ise eğer o zaman bütün çaba bunun etrafında cereyan etmesi gerekmektedir. İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran en önemli unsurlardan bir değer yaratması yanındır. Yani insanoğlu kendini hem bireysel olarak hem de toplumsal olarak sürekli yenileyebilme kabiliyetine sahip olduğu içindir ki değer yaratabiliyordur. Bu nedenle insanoğlu yaşamın kendisine dayattığı şartları görerek kendi türüyle uzlaşarak diyalog kurmayı öğrenmiştir. Tarihsel olarak ilk başlarda sürekli savaştan ve kendi türüne düşman olan bir canlı iken, insanoğlu sonraları yaratmış olduğu değerlerle birlikte, giderek hoşgörü, diyalog ve uzlaşma gibi değerleri, savaş sistemlerine karşı bir silah olarak benimsemiştir.

Bu nedenle, uzlaşmak en önemli insani özelliklerimizdendir ve bundan ötürüdür ki, uzlaşmayı günlük hayatımızda olumlu bir kavram olarak kullanıyoruz çoğunlukla. Her insanın farklı düşünceye ve anlayışa sahip olabilir. Bu farklılıklar insanlığın gelişimi için bir zenginlik ve bir gereklilik de teşkil etmektedir. Bu noktada önemli olan farklılıkların ayrılmaya değil birleştiriciliğe götürüyor olmasıdır. Nihayetinde, diyalog ve uzlaşma kültürüyle insanlığa ve medeniyete; diyalogsuzluk, uzlaşmazlık ve kavga ile ise yabanılığa ve vahşete doğru yol alınır. Bu bir seçimdir, hangi yöne yönelinirse o yöne gidilecektir<sup>46</sup>.

Uzlaşmanın temelinde bilgi, erdem, sevgi, insanlık adına faydada bulunma gibi değerler vardır. Bu sebeple, uzlaşmak insanları daha zararlı bir sonuca götürmekten kurtarmaktadır. Nihayetinde, her insan kavga yapabilir, zıtlaşabilir, insanlar eğitimsiz, sevgisiz ve erdemsiz olduğunda bunlar olağan hallerdendir de. Ancak kişinin sosyal ilişkilerinde uzlaşma kültürü içinde hareket etmesi belli bir beyin ve yürek kalitesini gerektirir. Bu beyin ve yürek kalitesi siyasal ve toplumsal değerlerle güçlenmektedir. Kendiliğinden ve hemen oluşamayan bu değerler belli bir çabanın, bir ısrarın ve bir uzlaşma aklının sonucu zamanla oluşabilmektedir. Uzlaşma aklını kullanmak, başkalarının da bu uzlaşma aklından faydalanmasını sağlamak anlamına gelir. Uzlaşmayı karşılıklı konuşma ve dinlemeyi bilenler başarabilir. Bu iletişim kanallarını açık tutanlar uzlaşmayı başaran kimseler olurlar. Çünkü her şeyi konuşabilen insanlar, her şeyin üstesinden gelebilen insanlar olurlar<sup>47</sup>. Bu nedenle, iletişim kurmak diyalog kanallarını açık tutmak uzlaşmayı başarmanın ön şartı olmaktadır. Bu uzlaşma ve diyalog sistemine ulaşmanın yollarından biri budur.

Burada, insanımızın öz karakteri de önem taşımaktadır. Örneğin, özgüven eksikliği uzlaşma anlayışını ortadan kaldırır. Eğer özgüven yoksa kandırılma, aldatılma korkusu ön plana çıkar. Karşı tarafı anlama ve değerlendirme yetimiz sekteye uğrar. Karşı tarafı tam anlamayınca şüpheli yaklaşırız, kötü varsayımlarla hareket ederiz. Özgüven ise temelde belirttiğimiz gibi eğitimsel ve ekonomik refah seviyesiyle sağlanan bir şeydir aslında. Özgüveni, uzlaşma konusunda bir üst kavram olarak kabul etmek gerekir. Özgüvenin oluşumunda bilgili olmanın, empati kurabilmenin, konuşmayı, dinlemeyi ve tartışmayı bilmenin büyük önemi vardır. Bilgi olmadan konuşmak, dinlemek ve tartışmak verimli sonuçlar doğurmaz. İletişim kazalarına yol açar. Gereksiz tartışmaların, zıtlaşmaların hatta

<sup>45</sup> <http://www.makalemarketi.com/kisisel-gelisim/ic-huzur-ve-mutluluk/1278-insanca-yasamak-icin-uzlasmak.html> , Uzlaşma Kültürü ve İnsanca Yaşamak İçin Uzlaşmak, Erişim Tarihi: 19.07.14, Saat:17:25

<sup>46</sup> Uzlaşma Kültürü ve İnsanca Yaşamak İçin Uzlaşmak, a.g.s., Erişim Tarihi: 19.07.14, Saat:17:25

<sup>47</sup> Bkz: a.g.m., a.g.s., Erişim Tarihi: 19.07.14, Saat:17:25

kavgaların nedeni olabilir<sup>48</sup>. Bu manada, devleti yöneten insanlarımıza sirayet eden bu karakterdeki insan yapımız, oluşan kalıtsal sorunlara belli zorluklar taşımaktadır. İkna edilemeyen, uzlaşmayan kendinden emin olmayan korkan insan devleti yönetiyorsa despotluk ve zorbalık egemen olacaktır, sorunlara sorun katacaktır.

Bu sorunu aşmada bize yardımcı olacak en önemli silah bilgidir. Ancak bu silahın nasıl kullanıldığı da önemlidir. Aksi takdirde bilgi bir üstünlük kurma, ezme ve sömürme anlayışıyla uzlaşmanın değil kavganın aracı haline gelebilir. Netice itibarıyla, bilgili olmanın arka planında erdem ve hoşgörü bulunmaktadır. Bu hoşgörü ve erdem gibi değerler bilgi silahını kötüye kullanmayı hoş görmez. Uzlaşma fikri alçak gönüllüğü, fedakârlığı, feragati ve eleştiriye açık olmayı gerektirir. Kendini sürekli büyük görmek herkese tepeden bakmak, üstün ve önemli konumda olduğunu varsaymak, uzlaşmanın önündeki engellerdendir. Bununla beraber, bizi uzlaşmadan uzaklaştıran en önemli etmenlerden biri de toplumsal önyargılarımızdır. Geçmişteki deneyimlerimizin ve sistem tarafından sistematik olarak bize aşılanan görüşlerin bize aynı şekilde enjekte ettiği duygu ve düşünceler olumlu adımların önünde bir duvar oluşturabilmektedir. Örneğin “şu millet haindir”, “bu millet zalimdir”, “bunlar bize hep düşmanlık yapmıştır” gibi yargılar uzlaşma zeminini ortadan kaldıran olumsuz nitelikli duygu ve düşüncelerdir. Her olayı, olguyu zamana ve mekâna göre kendi şartları içinde değerlendirmek gerekir. Aksi takdirde önyargılar ön yargıları doğurup toplumsal katılıklara neden olacaktır. Oysa önyargı uzlaşmanın düşmanıdır ve sözünü ettiğimiz iletişim kurma ve diyalog kurma önünde duvar oluşturur<sup>49</sup>.

Bu anlamıyla, uzlaşma ve diyalog kültürü, bizim insanca yaşamamızın anahtarıdır. Bizi ön yargılardan uzaklaştıran bir silahtır. Dolayısıyla, sosyal barış ancak uzlaşma ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle, uzlaşmak ahenk ve uyum olması asabiyle hayatı bir bütün olarak görmemizi sağlar. Uzlaşma olursa dayanışma ve güç birliği sağlanır. Demokratik yönetim ancak uzlaşma ile mümkündür. Özgürlük alanımızı ancak uzlaşma kültürümüzün bize kattığı kabiliyetle genişletebiliriz. İç huzurumuzu da ancak uzlaşma kültürünün yaratmış olduğu erdemliliklerle elde ederiz. Daha önce de belirttiğimiz gibi gelişmiş batı dünyası uzlaşma kültürü içinde takım ruhunu yakaladığından bilimde ve teknikte ileri adımlar atabilmektedirler. Bizim gibi toplumlar da aynı başarıyı dünyanın gelmiş bulunduğu bu aşamada kendi gücüyle başarabilirler<sup>50</sup>.

Bütün bunlar ne için anlatıyor? Toplumsal zemine egemen olan diyalog ve uzlaşma sisteminin nasıl bir amaca hizmet ettiğini ve bizi götüreceği hedefi ortaya koymak için... Çalışmamızın amacı da budur. Bahsettiğimiz bu sistemin amacı, insanca yaşamının anahtarını elde etmektir. Bunu da ancak uzlaşma ve diyalog kültürüyle elde edebiliriz.

Toplumumuza baktığımızda maalesef yukarıda saydığımız kültür ve değerlerin birçoğunu yitirdiğimizi görmekteyiz. Oysa toplumumuz aslında bu değerlere asla yabancı değildir. Ancak son yıllarda bir erozyon yaşandığı da bir gerçektir. Örneğin trafikte insanlar

<sup>48</sup> Bkz: a.g.m., a.g.s., Erişim Tarihi: 19.07.14, Saat:17:25

<sup>49</sup> Bkz: a.g.m., a.g.s., Erişim Tarihi: 19.07.14, Saat:17:25

<sup>50</sup> Bkz: a.g.m., a.g.s., Erişim Tarihi: 19.07.14, Saat:17:25

kavgalı, bu nedenle her yıl binlerce insanımız ölebiliyor. Sosyal ilişkilerde uzlaşmasız tutum nedeniyle adliyeler iş yükünü kaldıramaz durumdadır. Siyasi sisteme baktığımızda sürekli kavga hali göze batmaktadır. Sonuç itibarıyla, uzlaşma olmadığında yukarıda açıkladığımız gibi kötü yönetiliriz. Oysaki uzlaşma olsa birçok hayati ve önemli dertlerimiz, sorunlarımız çözümlenecektir. Bu vesileyle de insanlarımız huzurlu ve mutlu olacaklardır.

#### **D. EKONOMİK GELİŞİMİŞLİK VE UZLAŞMA KÜLTÜRÜ**

Her alanda olduğu gibi bu açıdan da gelişmiş ülkeler ile gelişmemiş veya az gelişmiş ülkeler arasındaki kıyaslamaya ihtiyaç vardır. Çünkü gelişmiş ülkeler çoğunlukla önceleyen toplumlardır. Birçok şeyi diğer toplumlardan önce yaşayıp geçmişlerdir. Bir nevi karlı bir yolu buldozerle açıp giderken bırakılan iz gibi bu ülkeler öncü ülkelerdir. Oralara bakıp bir yansımayla dikkat çekmek belirlemelerimize ışık tutacaktır.

Bir toplumun uzlaşma kültürüne bakabilmek ve onu ölçebilmek için öncelikle onun sanayisine ve ekonomik yapısına bakmak gerekir. Nitekim bir toplumda, uzlaşma kültürünün kuvvetli ya da zayıf olması toplumun gelişme hızına, kalkınma katsayısına önemli oranda bağlıdır. Bu faktörler süreci etkileyen faktörlerdendirler. Zaten ifade ettiğimiz gibi ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel meseleler çok boyutludur. Tek bir boyutla bakmak ve genellemelerde bulunmak yanıltıcı olabilir. Günümüzde uzlaşma kültürünü oluşturmaya başarmış ve bunu yaşamın hemen her pratik alanına yansıtabilmiş toplumların coğrafya itibarıyla Kuzey Avrupa'da kümelenmiş olduğunu söylemek pek de yanıltıcı olduğu söylenemez<sup>51</sup>.

Bu ülkelere baktığımızda hemen hepsi gelişmiş ülkelerdir. İskandinav (İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya) ve Benelüks (Belçika, Hollanda, Lüksemburg) ülkeleri, Almanya ve İngiltere'si önemli oranda uzlaşma kültürünü yaşamaktadırlar. Aynı şekilde kuzey Amerika ülkeleri de uzlaşma kültürünü çok yönlü hayata geçiren gelişmiş ülkelerdendirler. Nitekim ünlü sosyologların belirttiği gibi çoğunlukla Protestan yaşam biçiminin yaygın olduğu coğrafyalarda bu kültür belirgin bir şekilde egemen olduğu görülmektedir. Dolayısıyla diyalog ve uzlaşma kültürü bu ülkelerle örtüşmesi pek de rastlantısal değildir.

Burada ifade edilen, vurgulanan ve anlatılmak istenen mesele aslında toplumların yaşam şekillerinin, iş yapma pratiklerinin, yenilikçilik ve girişimcilik ruhunun, kısacası egemen kültürün birçok şeyi şekillendiriyor olmasıdır. Örneğin yaşam şekli güneyden oldukça farklı olan Kuzey Avrupa'nın aynı muhafazakar Katolik anlayışla karanlık çağa devam edebilmesi mümkün olamayınca, kendi yaşam şekline uygun aydınlanma anlayışını nerdeyse yeni bir mezhep düzeyinde Rönesans ve Reform Avrupası'nda ortaya çıkarabilmiştir. Bu yeni mezhep artık aydınlanma felsefesidir. Yani yaşam biçimine karanlık değil aydınlık yön vermektedir. Gelişmiş ülkelerdeki bu zenginliğin ve refahının altı hiç de boş değildir; geri

<sup>51</sup> Ufuk Batum, Üniversite- Sanayi İşbirliği, <http://www.gazete3.com/kose.php?yazi=238> , Erişim Tarihi: 12.07.14,Saat 20:40.

planda, asırlara yayılan bir mücadele ve uğraş vardır. İç huzurlarını sağlamış bulunan bu ülkelerin uzlaşma kültüründe gelmiş bulundukları bir seviye vardır<sup>52</sup>.

Peki, gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye, uzlaşma kültürünün neresindedir? Toplumumuzda çatışma ve uzlaşmazlık hemen her konuda ortaya çıkmıyor mu? Baktığımızda iç huzuru sağlamış ve ülke olarak ekonomik bağımsızlığımızı elde etmiş bir ülke olmadığımızı görmekteyiz. Böyle olunca da ekonomik olarak istediğimiz gelişmeyi ede edemiyoruz. Dolayısıyla sorunlar büyüdükçe büyümektedir. Ekonomik gelişme ve refahla ilgilenmeyip başka şeylerle uğraşan sistemimiz sorun üstüne sorun yaratabilmiştir. Örneğin Alevi-Sünni, laik-dinci, Türk-Kürt gibi çatışmalar aslında çoğunlukla siyasi sistemimizin büyütüp yaşattığı sorunlardır. Keza aile içi şiddet veya ticari gereklilikle açıklanamayan aile işletmelerindeki ortakların anlaşamaması yüzünden yaşanan bölünmeler, parçalanmalar, kopmalar, sonra birbirine ölesiye rakip olmalar vs. tüm bunlar sistemin çarpıklığından ve geriliğinden ileri gelmektedir<sup>53</sup>.

Ülkemiz sistemi ekonomik refahı elde etmeden önceliğini diğer değerlere veremez. Böyle olunca da uzlaşma kültürü, diyalog, iletişim gibi değerler arka planda kalabilmektedir. Arka planda kalan değerler ise güdük kalmaya mahkûmdur. Bu nedenle, maalesef uzlaşma kültürünü çok iyi başaran bir toplum değiliz. Kendi gelişmişlik düzeyimizle sınırlı kalmaktayız. Oysa gelişmiş ülkeler bu yolu geçip giderlerken dünya böyle modern bir çağ yaşamıyordu. Dolayısıyla bu bahanenin altına sığınamayız. Bir köy haline gelen bir dünyada yaşıyoruz artık. Bir şeyleri elde etmek çok daha kolaydır.

Bu nedenle, çağ, uzlaşma çağı ve uzlaşarak sinerji yaratma, güçlenme, refaha ulaşma çağıdır. O zaman son cümleyi şöyle bağlamak gerekir: Gelişmiş ülkeler ile azgelişmiş veya gelişmekte olan ülkeleri toplumsal ve sosyal açıdan kıyaslamak gereklidir, fakat bu, uzlaşma kültürünün hayata geçirilip geçirilememesi açısından bir bahane teşkil etmemelidir.

Özel bir zenginlik aracı olmayan ülkelerde, ki ülkemizin özel zenginlik aracı bulunmamaktadır, mesela petrolü yoktur, bu durumda gelişebilmek, ileri refah ülkelerin sınıfına girebilmek için gelişmiş demokrasi sistemine ve kıskançlıkla sahip çıkılacak hukuk devletine sahip olmak gerekir. Bu ise uzlaşma, siyasal ve sosyal diyalogla mümkün olmaktadır.

## II. UZLAŞMA KÜLTÜRÜ NEDİR? NE DEĞİLDİR?

Bu başlık bir açıdan sonuç başlığıdır. Bütün bu tartışıklarımızdan bir sonuç çıkarmaya çalışarak uzlaşma kültürünün ne olup ne olmadığını ortaya koymaya çalışacağız. Netice itibariyle tüm başlıklarda bu noktalar ele alınmıştır ancak burada kısa kısa vurgularla spot belirlemelerde bulunulacaktır. Örneğin seçim sonuçları, çoğunluk tarafını dayatmak, koalisyonlar uzlaşma mıdır? Ya da uzlaşma ne düzeyde sağlanmalıdır vs gibi konuları burada irdelenmiştir.

<sup>52</sup> Ufuk Batum, a.g.m., a.g.s., Erişim Tarihi: 12.07.14,Saat 20:40.

<sup>53</sup> Ufuk Batum, a.g.m., a.g.s., Erişim Tarihi: 12.07.14,Saat 20:40.

## A. SEÇİM SONUÇLARI UZLAŞI SAYILIR MI?

Seçim sistemiyle uzlaşma kavramının ilişkisini irdelemek önem arz eden diğer can alıcı konulardan biridir. Acaba seçimlerle elde edilen sonuç bir uzlaşımıdır? Ya da seçimlerde alınan sonuçlar, çoğunluğun tüm istekleri etrafında uzlaşmayı sağlamak manasına mı gelmektedir? Çünkü Kanaatimce bu böyle olmamalıdır. Elbette seçim sistemi demokrasinin önemli bir silahıdır. Bu silah yeri gelince kullanılması da gerekmektedir. Ancak seçim ve seçim sonuçları her şey demek değildir. Demokrasi de eşittir seçim değildir. Eğer öyle olsaydı uzlaşma ve diyalog kültüründen hiç söz etmemek gerekirdi. Keza seçim ve seçim sonuçları her şey olsaydı, farklı inanç ve düşünceler yani azınlıklar ve bu bağlamda da insan hak ve hürriyetleri hiçbir zaman güvence altına alınamazdı. Buradan hareketle, iktidar partisinin aldığı oy oranı veya arkasındaki toplumsal destek, uzlaşma kültürü bakımından tek başına bir anlam ifade etmez.

Sandıkta varılan uzlaşma, sahip olunan halk desteği, siyasal meşruiyet, tam olarak uzlaşma anlamına gelmiyor. Hükümet halkın tamamının desteğini aldığı anlamına gelmez, gelmemeli. Yüzde seksen oy alınsa bile geri kalan yüzde yirminin görüşleri ve toplumdaki yeri dikkate alınması gerekmektedir. Burada karşı bir soru akla gelmektedir. Peki, çoğunluğun görüşleri ne olacaktır? Çoğunluk, ismi üzerinde çoğunluktur, her halükarda bardağın dolu olan tarafını ifade eder, dolayısıyla suyun çoğu o taraftadır ve bu nedenle zaten her zaman belirleyicidir. Çoğunluğun pratikte yaşaması ve görüşlerini hayata geçirmesi için ekstra desteğe ihtiyacı yoktur.

Yönetimsel olarak ise çoğunluğun görüşü zaten belirleyici olacaktır, olmalıdır, ancak azınlıkta kalan diğer kesimler ise dikkate alınmalıdır. Anlatılmak istenen budur. Bu nedenle yinelemek gerekirse, farklı kesimlerden, bölgelerden, mezheplerden ve etnik yapılardan insan gruplarının sandıkta bir parti etrafında toplanması kısmen uzlaşma sayılabilir, fakat bu, uzlaşma kültürü bakımından diğer kesimleri hesaba katmayalım anlamına gelmez. Bir parti, toplumun farklı kesimlerinden oy alabilir ama farklı kesim ve sosyal çevrelere yönelik düşünce ve söylem üretilmezse bu uzlaşma kültürü bakımından sorun teşkil eder. Dolayısıyla, seçim sonuçları etrafında bir uzlaşma kavramını inşa etmek hem doğru değildir hem de kimi sakıncalara neden olması bakımında yerinde değildir. **Çünkü uzlaşma sayısal bir kavram değildir. Sayısal bir kavram olmadığı gibi sadece siyasal bir kavram da değildir. Hem ekonomik hem de kültürel bir kavramdır, bir değerdir. Bu göz aradı edilirse kesinlikle uzlaşma kültürü zedeleneyecektir ve bu kavram etrafında oluşturmayı düşündüğümüz kimi değerler ve demokrasi anlayışımız zarar görecektir.**

## B. ÇOĞUNLUĞU OLUŞTURAN TARAFTA OLMAK UZLAŞI MIDIR?

Yukarıda belirttiğimiz gibi çoğunluğu oluşturan kitlelerden olmak bir uzlaşma anlamına gelmez. Örneğin ülkemizin yüzde yetmiş sağ potansiyele sahip kitlelerden oluşur görüşü hep söylenir. Dolayısıyla bu temelde bir baskı oluşturulmaya çalışılır. Bu yaklaşım hem doğru değil hem de demokratik değil.

Çalışma boyunca ifade ettiğimiz gibi çoğunluğu elde etmek, ya da çoğunluğu oluşturan görüşün etrafında buluşmak, dolayısıyla da çoğunluğu oluşturan görüşlerin dışında kalan kesimleri dışlamak ve baskı altında tutmak uzlaşma ve demokrasi adına yapılabilecek en büyük yanlışlık olmaktadır. Burada bu tür belirlemede bulunmakla yetiniyoruz. Çünkü çoğunluk, çoğulculuk vb. kavramları yukarıda ayrıca tartışmış bulunduğumuzdan tekrara girmemek bakımından ayrıca girmiyoruz.

### C. KOALİSYONLAR UZLAŞMA ANLAMINA GELİR Mİ?

Burada koalisyon kavramının tartışılmasından çok, koalisyonlarla elde edilen ve sürdürülen hükümet sistemlerinin uzlaşma olup olmadığını ortaya koymak başlığımız açısından önem arz etmektedir. Ortaya koyduğumuz belirlemelere ve katıldığımız görüşlere göre koalisyon kavramı başlı başına uzlaşma anlamına gelmemektedir. Belki uzlaşma kültürünün bir sonucu olabilir ama bizihi uzlaşma manasına gelemmez. Çünkü seçim sistemlerinin egemen olduğu toplumlarda parti ve seçim sistemlerinin bir sonucu olarak koalisyonlar zorunluluk teşkil edebilmektedir.

Bu itibarla, koalisyonlar, uzlaşma kültürünün bir ürünü olmasından çok, daha ziyade seçim sistemlerinin dayatmış bulunduğu bir sonuçtur. Bu noktada denilebilir ki, uzlaşma kültürü gelişmiş toplumlarda koalisyon sistemi başarılı bir şekilde yürütülebilmekte, fakat uzlaşma kültürünün nispeten geri olan toplumlarda koalisyon sistemi başlı başına çatışmalara dahi neden olabilmektedir. Sonuç olarak koalisyonlar eşittir uzlaşma değildir.

### D. UZLAŞMA NE DÜZEYDE SAĞLANMALIDIR?

Bu tartışmada belirleyici olan, değişik inanç, görüş ve fikirlere sahip farklı toplumsal kesimlerin nasıl bir arada yaşayacağı ve çıkar uyumsuzluğunda sorunların nasıl aşılabileceğidir. Toplumsal zeminde çok çeşitlilik olduğundan çıkabilecek sorunlar karşısında elimizdeki en önemli silah siyasal ve sosyal uzlaşma ve diyalog kültürüdür. Bunun yerini alabilecek başka da bir araç yoktur. Çünkü önemli olan, çıkar çatışması hallerinde farklı kesimlerin nasıl ve ne kadar taviz verip birbirleriyle ilişkilerinde nasıl konumlanacağı sorunudur. İşte diyalog ve uzlaşmanın bir kültür olarak egemen olduğu sistem buna çözüm olmaktadır.

Uzlaşma kavramı, boyun eğme, taviz verme, karşısındakine teslim olma anlamına gelmez. Böyle de anlaşılması gerekir. Böyle olumsuz atıflar yapılmasıyla uzlaşma kültürü dejenere edilmesi, uzlaşma kültürünün önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Keza doğrudan bu anlama gelen ve farklı kesimlerden gelen yaklaşım ve tavırlar yine aynı şekilde uzlaşma kültürünün inşasına engel oluşturmaktadır. **Ancak, uzlaşma, farklı olana uyum sağlama ya da farklı görüş, düşünce ve yaşam biçimine saygı gösterme anlamına gelir. Elbette demokratik sistemlerde herkes aynı çizgiye gelsin, herkes hizaya girsin anlayışı uzlaşma değil, dayatmacı ve çatışmacı bir tek tipçilik anlayışı olduğunu bilmek zorundayız. Dolayısıyla en azından değişik kesimleri hesaba katarak politika üretiyor olmak önem arz ediyor. İktidarın ya da farklı bir kesimin kendi düşüncesini uzlaşma olarak dayattığı veya kendi düşüncesini dikte ettirmeye çalıştığı bir ortamda demokratik siyaset**

**üretilemez ve de uzlaşma kültürü mayalanamaz. Ancak belirtmek gerekir ki, uzlaşma fikrinde ya teslim olma, ya da yok etme düşüncesi arasında birçok değer var iken uç noktalarda yoğunlaşması veya diretilmesi tarafların ortamı germesinden öteye gitmemektedir. Uzlaşma kavramını; başka görüş ve inançları ehlileştirme, hizaya getirme gibi anlayanlar, uzlaşma kültürüne katkıda bulunmuş olmazlar.** Ancak, uzlaşma, farklı olana uyum sağlama ya da farklı görüş, düşünce ve yaşam biçimine saygı gösterme anlamına gelir<sup>54</sup>.

Bütün bu tespitlerimizden anlıyoruz ki uzlaşma başka etnik kültür ve yapıları yok etme onları yok sayma ve asimile etmek değildir. Böyle olduğunu kabul edersek uzlaşmadan çok çatışmaya ilişkin değerlerinden söz etmiş oluruz. Farklı fikir, görüş ve değerlerin bir arada yaşatılmasından söz edildiği için uzlaşma anlam ifade etmektedir. Yoksa uzlaşmadan söz etmenin bir manası yoktur. Kaldı ki, homojen yapı ve toplumlarda uzlaşmaya dair pek derinlemesine bir sorun söz konusu değildir. Bizim gibi farklı inanç ve milliyetlerin bir arada yaşadığı toplumlarda uzlaşma ve demokrasi birlikte anlam ifade etmektedir. Dolayısıyla, bu kavramların önemi bizim gibi ülkelerde önem arz etmektedir.

Farklılıkların bir arada yaşatılması ve demokrasinin bir uzlaşma sistemi olarak benimsenmesi uzlaşmanın kavramının odak noktası olmalıdır. Farklılıkların yaşatılmadığı bir demokrasi ve uzlaşma kültürünün hiç bir anlamı ve manası yoktur. Şayet bakış açımız böyle değilse uzlaşma ve demokrasi anlayışımızda bir sorun var demektir.

## SONUÇ

Bu çalışmamızda uzlaşma kültürünün farklı yönlerini çeşitli bölümler ve başlıklar etrafında değerlendirerek tartışmaya çalıştık. Toplam üç bölümden oluşan bu çalışmamız temel olarak; sosyolojik, ekonomik, siyasal, kültürel ve tarihsel olgular etrafında odaklanmıştır. Oluşturduğumuz başlıklar etrafında yer yer kendimize sorular sorarak çalışmamıza yön verdik ve tartışma sonucu ortaya çıkan sonuçları yazılı hale yetirdik. Bütün bu tartışma etrafında çıkan sonuçlar konuyu etrafıca tahlil ettiğine inanıyoruz.

Özetle belirtmek gerekirse, çok güncel olan, daha doğru bir tabirle daima canlı olan bir konuyu çalışmamıza konu ettik. Görüldüğü gibi uzlaşma ve diyalog konusu ülkemizde de sürekli güncel olmuş ve tartışılmıştır. Geçmişten bugüne tüm yayın organlarımızı taradığımızda uzlaşma kültürü konusunda mutlaka bir şeyler göze çarpacaktır.

Bu incelememizde görüldü ki, uzlaşma ve diyalog sorunumuz bugünün sorunu değildir, kökleri hep geçmişte, tarihimizde olmuştur. Üstelik bu sorun hayatın her alanında gözlenebilecek bir sorun olarak hala taptaze karşımızda durmaktadır. Örneğin olağan hayata, devlet ile kurumları arasındaki ilişkilere, parlamentoya ve siyasi partilerimizin ilişkilerine, iç ve dış sorunlarımıza baktığımızda, karşımıza hep bu sorun çıkmaktadır. Bu itibarla, yapmış olduğumuz çalışmanın neticesinde görüyoruz ki, uzlaşma kültürümüz tam olarak demokrasimizle birlikte oturmadığından bu konu daima güncel kalabilmiştir. Dolayısıyla,

<sup>54</sup>Yasin Doğan, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/YasinDogan/uzlasma/12533>, Erişim Tarihi: 12.07.2014, Saat:20:05.

baş aktör olarak daima sorunlarımızın kökeninde uzlaşma ve diyalog kültürünün eksikliği kaynaklık teşkil etmektedir. Bu kültür yoksa demokrasimiz de gelişmiyor demektir. Demokrasi uzlaşma ve diyalog kültürüne, diyalog ve uzlaşama da demokrasiye bağlı olarak gelişen süreçlerdir.

Yani bu nedenledir ki, karşımıza sorun olarak çıkan birçok problemde, yüzde doksani çok rahatlıkla çözülebilecek sorunlar olmasına rağmen, bunları oturup adam gibi konuşarak, diyalog kurarak çözemiyoruz veyahut çözmek istemiyoruz. Sonuç itibariyle, bunun en büyük nedeni, ekonomik gelişmişlik ve insani boyutları olmakla beraber, tarihsel ve siyasal bakımdan yerleşik bir demokrasi ve uzlaşma kültürümüzün gelişmemiş olmasından ve kalıcılaşmış bir hukuk devletine sahip olmayışından kaynaklı olduğunu belirterek çalışmamızı bitiriyoruz.

**KAYNAKLAR:**

- 1) İlter Turan, **Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1977,
- 2) Samuel P. Huntington, Jorge I. Domínguez, **Siyasal Gelişme**, Çeviren: Ergun Özbudun, Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara, 1995,
- 3) Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 1987,
- 4) Melda Cinman Şimşek, “İletişim, Halkla İlişkiler Ve Siyasal Kültür”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı:11, 1996, Ankara,
- 5) İlter Turan, “Türkiye’de Demokrasi Kültürü”, Aybay Yayınları, İstanbul, 1996,
- 6) Yılmaz Esmer, **Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler**, TESEV Yayınları, İstanbul,
- 7) Ercan Eyüpoğlu, “İletişim, Siyaset, İktidar, Medya”, Korkmaz Alemdar (Der.) **Medya Gücü Ve Demokratik Kurumlar**, İstanbul, 1999,
- 8) Özer Ozankaya, “Prof.Dr.İnan Özer’in Siyasal Kültür, Demokrasi ve Demokratik Değerler Adlı Makalesinin Değerlendirilmesi” <http://www.angelfire.com>, E.T.:16.07.2014.
- 9) Yaman Törüner, Gökhan Tozoğlu, [www.milliyet.com.tr](http://www.milliyet.com.tr), Erişim Tarihi:19.07.14.
- 10) Vehbi Horasanlı, <http://www.yeniasya.com.tr>, Erişim Tarihi:15.07.14.
- 11) Gülay Göktürk, <http://gundem.bugun.com.tr>, Erişim Tarihi:12.07.14.
- 12) Yasin Doğan, <http://yenisafak.com.tr>, Erişim Tarihi:12.07.14.
- 13) Osman Uysal, <http://www.gastebursa.com>, Erişim Tarihi:18.07.14.
- 14) Ufuk Batum, <http://www.gazete3.com>, Erişim Tarihi:12.07.14.
- 15) Nazmi Öner, [www.kenthaber.com](http://www.kenthaber.com), Erişim Tarihi:25.07.14.
- 16) <http://www.cografyamiz.com>, Erişim Tarihi:12.07.14.
- 17) <http://www.radikal.com.tr>, Erişim Tarihi:12.07.14.
- 18) [www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org), Erişim Tarihi:18.07.14.
- 19) [www.makalemarket.com](http://www.makalemarket.com), Erişim Tarihi:19.07.17.
- 20) [www.bianet.org](http://www.bianet.org), Erişim Tarihi:18.07.14.
- 21) [www.nedirnedemek.com](http://www.nedirnedemek.com), Erişim Tarihi:18.07.14.